Hind 18 kop.
78 175

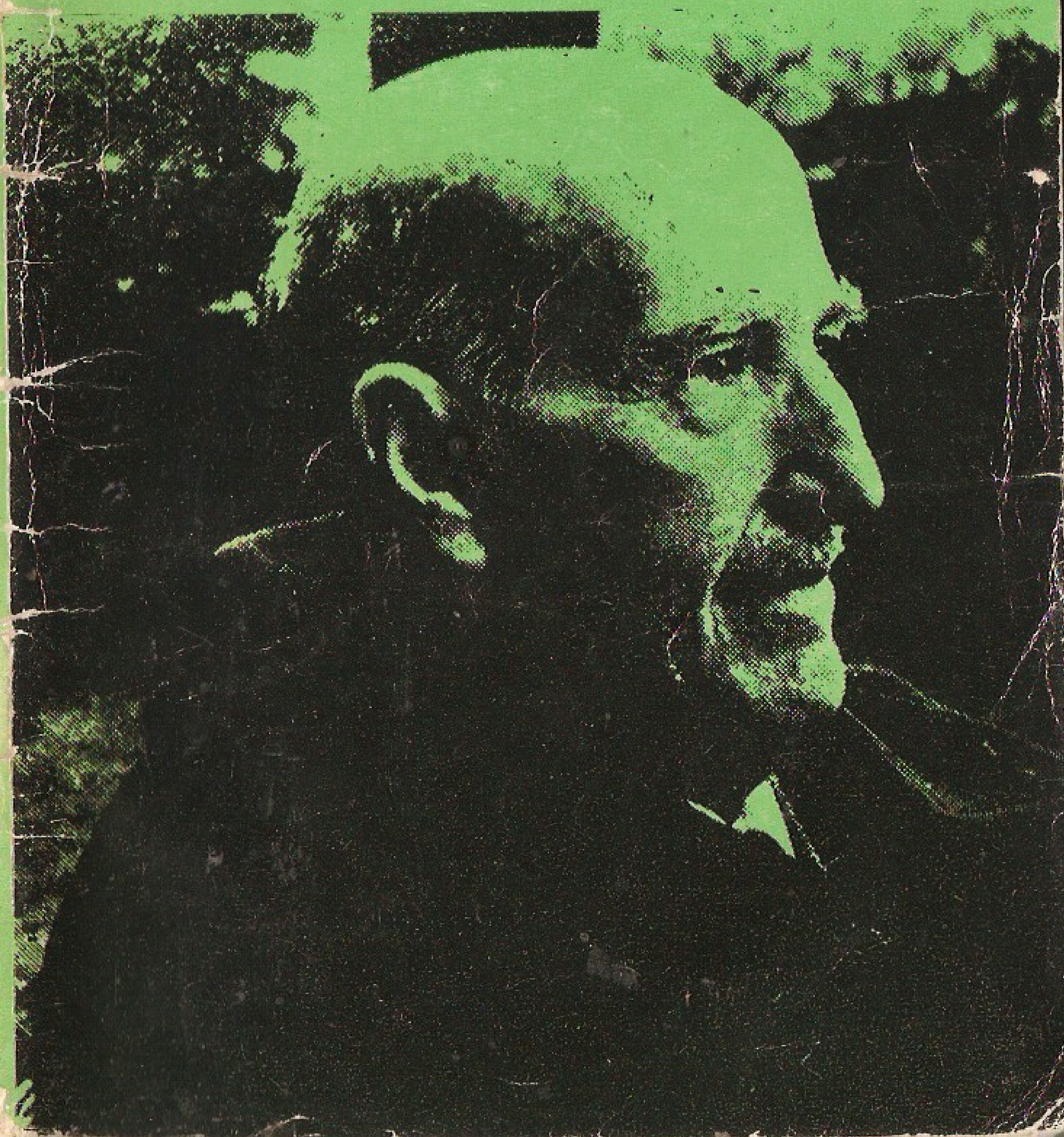
LR

1978 · 52

· Loomingu · Raamatukogu

VICENTE
ALEIXANDRE

SÜDAME
AJALUGU

VICENTE
ALEIXANDRE

SÜDAME AJALUGU

Hispaania keelest tõlkinud
Ain Kaalep ja Jüri Talvet

«Loomingu»
Raamatukogu
1978

Kirjastus
«Perioodika»
Tallinn

Tõlgitud raamatutest

Vicente Aleixandre
OBRAS COMPLETAS
Aguilar, S. A. de Ediciones
Madrid 1968

Vicente Aleixandre
ANTOLOGÍA TOTAL
Editorial Seix Barral, S. A.
Barcelona 1977

VICENTE ALEIXANDRE

Nobeli 1977. a. kirjandusauhinna andmine hispaania poeedile Vicente Aleixandrele oli üllatus heas mõttes. Üllatus, et Rootsi Akadeemia, olles mööda läinud suurtest hispaania kirjanikest, nagu Baroja, Unamuno, Machado, Garcia Lorca jt., nüüd, 20 aasta järel (viimane laureaat Hispaaniast oli 1956. a. Juan Ramón Jiménez) jõudis taas tunnustama seda, mida XX sajandi maailmakirjandusse on andnud hispaanlased. Seesugusele ajastusele võis aga leida sobiva põhjenduse: nii oli ära märgitud uue ajajärgu algus hispaania kirjanduses, diktatuurivabas ühiskonnas, ning austatud ühtlasi neid kirjanikke, kes kodusõjajärgsetes oludes suutsid säilitada usu vabanemisse ja inimesi oma looming vastupanule innustasid. Siis on Akadeemia valik mõistetav. Vicente Aleixandre oli üks väheseid suuri hispaania kirjanikke, kes kodusõja puhkedes jäi kodumaale ega lasknud kõigile raskustele vaatamata oma vabariiklikku ja demokraatlikku meelsust kõigutada.

Vicente Aleixandre sündis 26. aprillil 1898. a. Sevillas, veetis varase nooruse Málagas, õppis Madridis õigusteadust ja kaubandust, kuid õige varsti loobus nii ühest kui teisest, pühendudes täielikult luulele. Tema elu tundub sündmustevaene. Raske krooniline haigus (neerutuberkuloos) on teda sundinud püsivalt ja tagasitõmbunult elama Madridis. See on ka üks põhjusi, miks ta pidi jääma Hispaaniasse, kui enamik hispaania juhtivaid haritlasi (sealhulgas ta põlvkonnakaaslased) suundusid pagulusse.

Aleixandre lüürika vormus 1920-ndate aastate kirjanduslikus miljöös, mis oli Hispaanias nagu kogu Euroopaski uuendustest ja murrangulistest suundumistest rikas. Koos XVII saj. barokklüürika geeniuse Luis de Góngora (1561—1627) 300. surma-aastapäevaga tähistas oma sündi noorte luuletajate avangardistlik rühmitus, nn. 1927. a. põlvkond, millest järgnevatel aastakümnetel kujunes jõuline luuleliikumine — Hispaanias eneses on sellega kõrvutatav üksnes XVII saj. alguse, Lope de Vega, Góngora, Quevedo poeesia. Sellesse rühmitusse, mille kuulsaim esindaja on Federico García Lorca (1898—1936), kuulub ka Vicente Aleixandre ja peale tema veel terve plejaad väljapaistvaid poeete: Luis Cernuda (1902—1963), Pedro Salinas (1891—1951), Jorge Guillén (sünd.

1893), Rafael Alberti (sünd. 1902), Gerardo Diego (sünd. 1896) ja Dámaso Alonso (sünd. 1898); mõnevõrra väiksema panuse on andnud Manuel Altolaguirre (1906—1959) ja Emilio Prados (1899—1962).

Góngora (ja tema kaasaegsete) luule sai 1927. a. põlvkonna algimpulsiks: tõdemus, et luuletaja loodud maailm on asjade loomulikust maailmast erinev ja et vahekorrad selle tehismaailma elementide vahel erinevad neist suhetest, mis valitsevad asjade ja looduse reaalses maailmas. Luuletaja intuitsioon võib asetada asjad niisugustesse suhetesse, mida tavapärases reaalsuses kunagi ei ole, ent ometi sisaldub just neis suhetes reaalsus, sageli tõeluse see külg, mis harilikult on nähtamatu; asjad omandavad uue ilu ja värvi, avavad oma uue, sügavama tähenduse. See tõdemus vastandus kõige teravamalt naturalistlikule ja positivistlikule esteetikale, kõigele sellele, mis pidas kunsti ülesandeks elu kopeerimist.

Et luule põhimaterjal on sõna, siis koondus 1927. a. põlvkonna esialgne huvi eeskätt sõnas olevatele võimalustele, sõnadevaheliste viimistletud suhete otsingule, sõnade heli, lõhna ja värvi avastamisele. Liikumise eelkäijaks oli juba Juan Ramón Jiménez (1881—1958), kes koos Antonio Machadoga (1875—1939) on eelmise, 1898. a. põlvkonna suurim luuletaja. Jiménezi kaudu omakorda ja ka otse tekkis 1927. a. poeetidel teatav side sajandilõpu modernistliku luulega, Rubén Daríoga, hilisromantismi ja sümbolismiga, kuid see ei läinud liiga kaugele, sest uued avangardistlikud voolud, mis XX saj. alguse Euroopas eostusid — neist mõjutas 1927. a. põlvkonda eriti sürrealism —, vastandusid igasugusele «puhtale luulele» tihti otse radikaalselt. Sürrealism, mis oma konstruktiivseimas osas oli üleskutse inimese vaimu, hinge ja kujutluse vabastamiseks kodanlikust konventsionaalsusest ja rutiinist, süvendas 1927. a. poeetides huvi Góngora luule intuitiivse ja aloogilise poole vastu ning intellektuaalne sõnaline mäng kaotas seega oma primaarsuse. Hispaanias oli vahetuks eeskujuks Ramón Gómez de la Serna (1888—1963) oma gregeriiadega, plahvatuslike metafooridega. Ühtlasi juhtisid sürrealismi katsed alateadvust jäädvustada hispaania poeete telluurse (s. o. ürgloodusliku) ja koos sellega algrahvusliku konteksti uue mõtestamiseni, viisid nad teisiti öeldes sõna juurest taas inimeste ja elu juurde. Nagu Góngora ja ta kaasaegsed, pöördusid 1927. a. poeedid hiliskeskaja lüüriliste rahvalaulude ja romansside poole, ühendasid nende rütmika sürrealistlike kujunditega ning saavutasid (eriti García Lorca ja Alberti) täiesti ebatavalisi poeetilisi efekte.

Kuid 1927. a. põlvkond on kaugel sisulisest ühtsusest. Salinas ja Guillén kalduvad rohkem taotlema sõnatäiust ja intellektuaalsust, Cernuda inspiratsioon on kõige romantilisem ja tundlikum, Diegost saab üks kreatsionismi loojaid, ta kujundid on kõige ootamatumad ja irratsionaalsemad; Alberti luules on nii iroonilist mängu, rahvalaulude meloodilisust kui ka katseid sulandada sellega ühiskondliku ja revolutsioonilise arengu rütme; García Lorcale jääb vahetuim intuitsioon, mitmekülgseim geenius, mis lubab tal oma luulest teha tõelise barokse sulami, küllastada rahvalaululised meloodilised luuletused ülirafineeritud sürrealistlike metafooridega; Alonso, erudiit ja kirjandusteadlane, ei anna luules eesõigust mitte intellektuaalsele väljendusele, vaid pigem eksistentsiaalsele dramatismile.

Rühmituse laadiliste rohkuste juures jääb Aleixandrele selles siiski eriline koht. Kui valdav osa ta kaaslasi on oma poeesia üles ehitanud täpsemalt piiritletud esteetilistele printsiipidele, ja mõned, nagu Salinas ja Alonso, on tunnustatud luuleteoreetikud, siis Aleixandre esteetikat ja eluvaadet tuleb kõigepealt otsida tema luulest enesest. Üksikud mõtisklused luule ja elu vahekorrast (näiteks Lope de Vega loomingu põhjal, 1949; samuti mõttekillud tsüklis «Luule, moraal, publik», 1950) on õieti vahetuks laienduseks ta luulele — see aga on püsivas liikuvuses, ilma kivistunud kontseptuaalse selgroota. Klammerdumine mingi idee külge või selle jutlustamine on siin välistatud, koos sellega ka intellektuaalne steriilsus. Luule on Aleixandrel vitaalne, liikuv mass, mitte niivõrd «olemine», kuivõrd «saamine», mis oma sisus peab olema osake mateeria ja inimkonna «saamise» protsessist, suurest eluliikumisest selle lõpmatuse, muutuvuste ja võimalustega.

Oma esimese luuletuse avaldas Aleixandre 1926. a. Ortega y Gasseti ajakirjas «Revista de Occidente». Tema esikkogu «Ümbrus» («*Ámbito*», 1928) valmis valdavalt veel n.-ö. puhta luulena («puhtus» luules on mõistagi tinglik): esiplaanil oli sõnaline, vormiline ja mänguline harmoonia, intellektuaalne kaemus, mille objektis — looduses —, hoolimata selle vastanduvaist, sisemiselt pingsaist vormidest puudus hõlmavam tähenduslik seos inimliku realiteediga. Nagu oma uurimuses Aleixandrest on märkinud noor hispaania poeet ja kriitik Pere Gimferrer, ilmnes siiski juba esimeses kogus Aleixandre loomingu olulisim tunnus: tema luulemaailma materiaalsus, s. o. vormide ja kujundite aineline konkreetsus, kombatavus, tuntavus üksnes läbi vahetu meelelise taju, ning ka peateema: mateeria ja selle ühtsus.

Sellegipoolest oli poeetilisele avasõnale järgnenud pöörang

ootamatult järsk (seesugust radikaalsust pole täheldatud ühegi Aleixandre kaasaegse juures). Juba aastail 1928—1929 kirjutas ta proosaraamatu, mille intuitiivsed-irratsionaalsed nägemused, aloogilised seostused ja vastandused, üllatav assotsiatiivsus, julged ja ootamatud rütmid märkisid 1927. a. põlvkonna poeesias vahest üldse kõige jõulisema ekspressiivsuse astet. See teos sai hiljem pealkirjaks «Maa kirg» (*«Pasión de la tierra»*) ning ilmus olude sunnil alles 1935. a. Mehhikos (Hispaanias esmakordselt 1946). «Maa kirg» ei ole enam looduse pelk kirjeldus või kaemus, vaid püüab edasi anda kosmose süvataju inimteadvuses. Poeet ei jäädvusta väljaspool inimest asuvat nähtavat maailma, vaid katsub avada olemise subjektiivset alateadvustust, algseid, varjatuid impulsse ja tajumusi, nagu need sünnivad inimeses. Koos sellega toimub kosmose humaniseerumine: kosmos saab endale tähenduse konkreetse inimeksistentsi ja selle ürgolemusliku konteksti — sünni, armastuse ja surma — kaudu. Maailm kui kaos, lagunemine vastandub kodanlikule ratsionalismile, tundetule tsivilisatsioonile, võltsile kindlustundele, mida produtseerib ühiskond; ent see maailm on ka purustusjärgne sündimine, tehisvanglast vabaneva looduse elutung, hetkede ilu, armastus, lootus. Et erootiline teema Aleixandrel siitpeale saab valdavaks, on loomulik: fluktueerivas lagunemises ja taastuses toimib armastus kui ferment, ta on sünni ja surma vahendaja, inimese surematusekire meeleheitlik teadvustus. Pärast «Maa kirge» tulid uued jooned ka Aleixandre luuletustesse. Neis hakkas valitsema pikk spontaanne vabavärss, mis veerge tihti servast servani kattes külgnes kirjapildis proosaga. Sõna ja keele intellektuaalsele korrastusele langes endiselt tugev rõhk, kuid soov sulandada sõnadesse konkreetse inimolemise tegelikke pingeid tõrjus formaalse harmooniataotluse tagaplaanile.

Ühelt poolt on kindel, et Aleixandret ajendasid niisugusele pöördele sürrealistlikud otsingud (muu hulgas Lautréamont'i ja Joyce'i lugemise mõju), ühtlasi aga ei saa arvestamata jätta reaalset ümbrust ja aega, milles kujunes 1927. a. põlvkond. Need olid Primo de Rivera diktatuuri vastuolulised ja rahulolematusega täidetud aastad, millele järgnes lootusrikas, kuid niisama rahutu periood ohtudest varitsetud Hispaania vabariigis. See aeg tegi taas inimlikuks kogu hispaania luule, ning eriti ilmne oli see Aleixandre lüürilises arengus. Tema luule osales nüüd üha teadlikumalt elus, püüdis jõuda — ehkki esialgu individuaalse eksistentsi valdusest väljumata — olemise põhitungide, tingimuste ja piiride jäädvustamiseni.

Otsustav üleminek jõulisele vitalismile tegi Aleixandre luule

äratuntavalt individuaalseks. Tema luulekogu «Mõõgad kui huuled» (*«Espadas como labios»*, 1932) päris juba üldise tunnustuse. Kogu «Häving ehk armastus» (*«La destrucción o el amor»*, 1932—1933; ilmus 1935) eest anti Aleixandrele rahvuslik kirjandusauhind. Mõlemas kogus on juba kindlalt aluseks avar kosmovisioon olemise ürgloodusliku ühtsusest, panteistlik kõiksusetaju ning tõelise eetose otsing algloodusliku, kehalist ja spirituaalset ühendavas maailmas, mis vastandub kodanliku ühiskonna ja tsivilisatsiooni pealepandud konventsioonidele, võltseetosele. Siit loodus-like/loomulike vormide voolu teadlik ühtesulatamine tehisobjektidega, mis on «võõrad», moodustades algmaailma illusoorse, ebapuhta ja iroonilise pealisehituse. Väljendub keha alateadvuslik mäss aheldavate ja alandavate normide vastu. Keha, mis kehtivaist piiridest üle astub, ei ole rõve, küll on aga rõve nende teadvus, kes arvavad, et keha mäss on rõve.

Jõud, mis meid konventsioonidest vabastab (kuigi kodanlikus seltskonnas see vabanemine, nagu luuletuses «Valss», pöördub iirooniaks) ja suudab meid juhtida kõiksuse ürgsesse südamikku, on armastus. Ent armastus, mis viib meid ühisolemiseni loodusega, on ühtaegu siinpoolse häving, jõudmine piirkonda, kus sulanevad sünd ja surm ning kus armastajad oma õnnetäiuses ja surematusenäljas tajuvad teispoolsust, lõplikku tõelust, olematust. Armastuse ja surma igiomase seose mõtestus kui juhtmotiiv annab kogule «Häving ehk armastus» eleegilise tooni ja teeb Aleixandre kõiksusetaju näiteks erinevaks Whitmani ditürambilikust panteismist; samuti ei ole täielikku tunnetuslikku kattuvust Pablo Nerudaga, kes üheaegselt ja täiesti sõltumatult (Aleixandre ja Neruda on sisuliselt põlvkonnakaaslased) jõudis ürgloodusliku olemisteadvuse juurde. Neruda nimetab oma mälestusraamatus Aleixandret «piiritute mõõtmetega poeediks» — sedasama võiks öelda ka tema enese kohta. Ent Neruda maailmas on tehisobjektid «omad», mitte «võõrad» nagu varajasel Aleixandrel. Hispaania poeedi juures on hoopis tuntavam kosmilise ja inimliku aine erisuse taju, tema jaoks «luule algab inimesest ja lõpeb inimesega», kosmos laotub inimliku alguse ja lõpu vahel, kuna Nerudal mitte niivõrd inimlik ei anna tähendust kosmilisele, kuivõrd kosmiline inimlikule.

Umbes samal ajal hakkab Aleixandre luules, mis üldiselt on visuaalne, avalduma filmilik kvaliteet: objektid otsekui peatuvad objektiivi ees aeglaseks, üksikasjalikuks analüüsiks, et seejärel vähehaaval leida oma õige asukoht universaalses ja kõikehaaravas, totaliseerivas sünteesis.

Sõda, vabariigi lüüasaamine ning esimesed ja rängimad dikta-

tuuriaastad sundisid Aleixandret pikemaks ajaks vaikima. Ent kui ta 1944. a. taas sai oma luulet avaldada ja ilmus kogu «Paradiisi vari» (*«Sombra del Paraíso»*) oli see sõjajärgses Hispaanias luulesündmus, nii nagu ka samal aastal Dámaso Alonso «Raevu pojad») (*«Hijos de la ira»*) ning proosas Camilo José Cela «Pascual Duarte perekond» (*«La familia de Pascual Duarte»*, 1942) ja Carmen Laforeti «Eimiski» (*«Nada»*, 1944). Aleixandre hoiak mõistagi erines Alonso, Cela ja Laforeti eksistentsialistlikust opositsioonist, kuid ka tema vabadusiha, inimese alanduse ning ta tõelise olemise piiramise jõuline eitus väljendas vastuseisu diktatuurile. «Paradiisi vari», kirjutatud vahetult pärast kodusõda, näitas ka ilmset nihet kollektiivse eksistentsi teadvustuse poole. Mäss ei ole enam nii anarhistlik, keel on vähem lagundav ja irratsionaalne, taandub iroonia, süveneb soov alal hoida kõike seda, mis on puhas inimeses ja ta ümbruses, ühiskonnas. Lapsepõlvemaailm, alguse hingestatud aine vastandub inimsuse puudumisele, kõledale tühjusele reaalses olemises. «Paradiisi vari» jääb Aleixandre üheks kõrgteoseks.

Suundumine eetilisele, mure ümbritseva maailma pärast, «teiste» tundmine ja seeläbi uus eneseteadvustus avaldus Aleixandre luules õieti juba varemgi, kogus «Maailm ihuüksi» (*«Mundo a solas»*, ilmus 1950; kirjutatud 1934—1936). See on üks kõige kurvemaid, pessimistlikumaid kogusid. Maailm on tühi ja üksildane, sest sellest puudub inimene. Või õigemini, on küll olemas inimene, kes aga pole (veel) Inimene. Inimolemise puudulikkus moonutab ka aine: keha, mis oma algsuses oli puhtuse lätteks, on nüüd viljatu, loid mass, millest ei sünni kunagi armastust. Valus teadmine armastuse ja inimsuse puudumisest maa peal läbib ka kogu «Viimne sündimine» (*«Nacimiento último»*, 1953), kus üks kaunemaid luuletusi on eleegia frankistide vanglas hääbunud poeedi, suure loodusliku andega Miguel Hernándezi (1910—1942) surma puhul. Defektse maailma vastas omandab surm, sulanemine elukõiksusse viimse sündimise tähenduse — see on vabanemine alandusest, puhastumine ja sisenemine tõelisse, autentse olemise maailma.

1950. a. sai Aleixandrest Hispaania Akadeemia liige. Poliitilise terrori ajal astus Aleixandre korduvalt välja tagakiusatud haritlaste kaitseks. Nii näiteks päästis tema ja Camilo José Cela sekkumine vanglakaristusest hispaania ühe suurima kaasaegse dramaturgi Fernando Arrabali. 1950.—1960. aastail koondus Aleixandre ümber kodumaal üleskasvanud kirjanike uus põlvkond (Cano, Bousoño, Valverde jt.). Tema mõju noorematele poeetidele oli suur. 1955. a. ringküsitlus väljapaistvaima kaasaegse hispaania kirjaniku selgitamiseks tõi suurima arvu hääli Vicente Aleixandrele.

Koguga «Südame ajalugu» (*«Historia del corazón»*, 1954) võib tähistada uue etapi algust Aleixandre loomingus. Selles ilmuvad keskseina teemad ja motiivid, mis seni, alates kogust «Paradiisi vari», olid aimunud vaid üksikutes luuletustes: solidaarsus, avar kollektiivne teadlikkus, vastutus «teiste» pärast, inimlike kannatuste pärast, poeedi ja rahva ühtsus. On täiesti võimalik, et seesugune sotsiaalne aktiviseerumine sai algtõuke eksistentsiaalfilosoofiast, mis sõjajärgses hispaania kirjanduses (Cela, Laforeti, Alonso, Buero Vallejo jt. teostes) oli esimene opositsiooniavaldus ortodokse ideoloogia vastu. Vaimne surutis, olude ja olemise piiratus juhtis kirjanikke elu kui kooselu, iga üksiku inimese vastutust nõudva eksistentsi mõistmiseni. Alates «Südame ajaloost», nagu oma põhjalikus uurimuses näitab Carlos Bousoño, ei kulge Aleixandre teekond enam mitte niivõrd kosmose, kuivõrd Inimese poole. Kui varasemas tsüklis juhtis armastus kogu looduse vastu poeedi ennekõike ühtsuseni füüsilise maailmaga, siis nüüd, inimelu ja -aja piiride süvenenud teadvustuse järel veendub poeet üha enam inimestevahelise solidaarsuse vajaduses: inimene tema luules otsib nüüd tuge «teistest», kaasinimestest, avastades kollektiivsuses omaenda olemasolule uue mõtte ja sisu. See ei ole lihtsalt ühe südame lugu, üksik seiklus, hetk või anekdoot individuaalses elus, vaid südame a j a lugu (kus eksistents teadvustub oma mööduvuse kaudu) ning südame a j a l u g u (kus inimene oma sisemise valiku ja ennastületava pingutuse järel hakkab end tundma osana inimkonnast). Luuletaja ja luule kokkukuuluvust inimestega, tegelikkusega rõhutab Aleixandre kõigis oma tollastes ja hilisemates avaldustes. «Side, mille poeesia loob inimeste vahel, näitab veenvalt «elevandiluust tornide» naeruväärsust. Et mitte öelda — moraalitust,» kirjutab ta valimikus «Luule, moraal, publik», ja lisab: «On olemas vaid üks tõeline luuletus — see, mille sisuks on immanentne kommunikatsioon... Luule ei ole kõigest vaba jumalanna. Ta elab vaid siis, kui ta teenib inimesi... Teenida — see on luule ainus vabadus... Kurbus, ahastus, viha, surm, mida luuletus meisse sisendab, haavab meid otse südamesse. Ent ei tapa meid. Luule, mis ka ei oleks ta tähistus, on alati elu.»

1958. a. avaldas Aleixandre proosaraamatu «Kohtumised» (*«Los encuentros»*). Siin on terve sari isiklikel tutvustel ja mälestustel põhinevaid kirjanduslikke portreid: Baroja, Unamuno, Azorín, Machado, Ortega y Gasset eelnevast, 1898. a. põlvkonnast; siis kaasaegsed ja sõbrad: García Lorca, Guillén, Diego, Alonso, Cernuda, Prados, Altolaguirre; ning uus põlvkond: Celaya, Cano, Blas de Otero, Hierro jpt. «Südame ajaloo» põhiteema — solidaarsus — jätkub ja laieneb veelgi kogus «Avaruse riigis» (*«En un vasto*

dominio», 1962). Väljendus ja keel, mis vahepeal olid mõnevõrra lihtsamaks muutunud, tihenevad aga taas alates kogust «Portreed nimega» («*Retratos con nombre*», 1965), kuni jõuavad äärmise keerukuseni kahes viimases kogus — «Lõpetuse luuletused» («*Poemas de la consumación*», 1968) ja «Tundmise dialoogid» («*Diálogos del conocimiento*», 1974). Neis süveneb filosoofiline mõtisklus aja mööduvusest, vanadusest, surmast, elu mõttest, kujuneb tähenduslikult laetud dialoog olemise ja nähtumuse, maailma ja selle peegelduse vahel. Nagu esimesteski kogudes, pöördus Aleixandre nüüd polüsemantilise, tihti aforistliku väljenduse poole, sagedad on sõnamängud, siseriimid, aloogilised kujundid, tähendusseoste funktsionaalne rikkumine, katsed kätkeda sõnasse eriline tihendatud sisu ning edasi anda seda tõelust, mis üheselt on raskesti öeldav.

Aleixandre luule on läbi teinud evolutsiooni, kus pöörangud, tunnetuslikud nihked on tihti hämmastavalt põhjalikud. Ent miski selles arengus ei lõhu olemise ühtsuse taju: see on poeedi teadvuse jätkuvalt vitaalne teekond ajas ning ruumis, püsiv armastusside kõige elavaga ja kõige sellega, mis on inimlikku meie elus.

JÜRI TALVET

ÜMBRUS

MERI JA KOIT

Ärkvel on katmatud vood,
soeelsed, veel päikeseta.
Idakaarest esile lõikub
päeva roospunane söakus.
Kombivad pikad keeled
rasket vett, seda tihket
metallist plaati,
veel külma ja hellitustele tõrgest.
Veel kerkides ööst,
peale ei taha võtta
valguseproove see sile pind.
Ent murravad aeglaselt sisse
päevased, lihased kombitsad, langeb
kõik voogude argus, kõik vahu loimetus
õõnsate haarmete rünnaku alla.

Kõik ümbrus on liikvel, täis
neid kasvavaid haarmeid,
kirgast koitu, õrna koitu, mis võtab võimust
laamhaaval, valgusrankade kaupa,
peletades viljatut varju,
selle tunni hõlpsat saaki.
Isemeelsest vahust
hakkavad ähvardavalt
kerkima kujud.
Ärge neid kõrgele laske.
Las voog puhub üles
kahtlusekupli, las aimab end ette
päev, seal lainleva loori all, vägev,
merega, lahustuva taarnaga koos
tõusma suutlik.

Las tuleb sügavikust valgus,
veekristallideks murtud,
lahustatud — ei, lahutatud
halade helkideks, milles
kõlatut koogamist pole.
Las purskub ta avatud sihtide poole
täies korras, las heidab ta alla,
las relvituks lausa teeb ta
tumeda õhuskeleti,
las kirkana kiiskab ruum,
millel on käskija nüüd —
pika toimega, vaikne,
viisakas lainete jooja.

MERI JA ÖÖ

Bituumenmeri muljumas on varje
enese ligi. Siniõõnte süva
vakatab lainetuse kumeruses.
Terasest suur spiraal ühtäkki jääks
nii sepistatuks, kui selsamal hetkel
töökoja kõrge ruum ei laguneks.
Kuminal varisedes ülalt laamad
suruvad avarale alusele,
mis pahiseb ja purdub,
neelates iseend ja aega, rõhutuna
õhumüürist, tõugatuna jõuetu.
All ülikõrge musta taevavõlvi
kaeblikult möirgab sügavike
suu, mis palub ööd.
Suu, terve meri, palub ööd,
ööd suurt ja laia, pilkast pimedat,
mis kataks tema õudset neelu, ning
ta näitab kõiki oma vahukihvu.
        Koledast külmast massist
keelepüramiid
kerkib, palub taevalaotust
ja oma kõriõõnde vaob,
all võbiseb, sealsamas valmis

taas tõusma, ahmitsema kõrget ööd,
mis tiirleb taevavõlvil,
tinar, puhas, tume, kauge,
kesk kirgast kõiksust kaunis.

Sihitu heitlus kestab all.
Rümp liikmetega. Jõngad
tõmblused, mis paljastavad
musklite paisu, kumerduvaid kujusid,
jäist lõtvumist.
Näib kimbatuses mere
sügav taarn, mis risti-laiakil on pilgu
taeva poole pööranud, et vabaneda,
vihaselt möirgav, mustas sängis kinni.

Öö samal ajal tiirleb
vaikselt, sire, sulnis,
avali ja seotud, piiramata
ruumist, ringi-, kaarevõimeline,
kuni siis vajub õrna
piimasesse selgusesse,
pehmesse rohtu, kus
ta vaibub, salahellust heiastades,
meelikana, helkivana
pealispinda vallates.

MAA KIRG

VÄSIMUSE PEALISPIND

See, et inimene on kurb nagu mina, ei ole veel põhjus, et sa mulle mu kübara kuju ette heidad. Kui sulle meeldib, sirutan käe ja ulatan ta päikesele. Kuid mulle meeldivad su silmad, mulle meeldid sina, ja mitte sellepärast, et sa mind petad, vaid sellepärast, et põllult on kadunud kõik ebaoluline. See ongi oluline! Siin pealinnas saab sellest kõige paremini aru. Sa oled kaunis nagu kalendrileht. Iga päev toob sellest uut kinnitust. Ära oota, et ma sulle valetan, sest mu rinnakorv lausa valutab kõigist neist hoiulevõetud ulmadest. Kogu mu veri laulab üht ja sama laulu, saateks — naerge aga naerge — tamburiin. Tam-tam, tam-tam. Plekktaldrikuid pakuksin kõigile teile, Tam-tam, tam-tam. Plekktaldrikuid pakuksin kõigile teile, et võiksite mu tundmusi jagada. Kuid teil on lokitud, krussitud juuksed, ja te olete nagu elektrit täis. Minu meelest te olete imetlusväärsed. Tarvituskõlbmatud. Ära puhastatud. Ainult sina, alatine, näitad keelt, sest sa tead, et hämarik sobib sellega hästi. Keeleotsaga puudutad sa puhast mett, mida tema sulle pakub, ja pead kõiki mu vastuväiteid mannetuks. Ei, muidugi ei hakka ma vaidlema. Kuid kas sa siis ei mõista, et oma ettepandud salvrätikuga alandad sa Loodust? Seejärel teed, nagu maitseksid kohvi ja loodad seal näha olematuid tähti, et nad ei katkestaks oma vaikust. Oh sind, kodukana! Ära tee end selleks harilikuks, labaseks lahtunud viinaks ja veeks. Oh kui tüdinud olen ma koidikuist! Iga tund sama toit ja sama vaim. Materialist! Ja kõik sellepärast, et sa ostsid endale õlgkübara, selle itaalia kübara, ning tundsid kasvavat kõiki oma sõrmi, et võiksid pikendada oma närvetuid grimasse. Õhk on täis linte, mis lähevad ikka enam sassi koos su jahmunud käte iga lainetusega. Huvitav, kas siin kusagil ei

mängita džässi? Kõigepealt võta see kübar peast. Aga su puusad on nii ahtad, et sind pigistades teeb mu käsivars sinu ümber kaks keerdu. Ma mässin end su piha küljest kiiresti lahti, ja kui kena püstjas helendav vurr, muusikaga. Ma armastan sind, mu väike: laula. Kogu maastik, ükskeelne, lüüriline. Lebades maas, teed sa oma silmad lahti ja kõik me tiirleme ümber sinu. Kujutad seda ette. Isegi su seelikul on mingi ärev, endassekoondav kuju, ning su reied on nagu hõbedast. Sõrmenips, ja — kõll! Kuidas sa helised, ebainimlik naine. Aga ära suudle mind, sest su veripunastel huultel on seatinamenniku mekk. See sõlg — ära pahanda —, mida sa kannad rinnal, näib mulle nagu piisake inglistina. Jah-jah, sul on õigus: aeg on koju minna ja tuppa hiilida, ning igavlev uks nihestab oma lõualuud. Aga kui sa hakkad mulle süüa tegema, vakatavad kõik ööbikud. Sest nende suled on muusikast ja neist saab pausitäis vaikust. Sa kõlgud mu kahtluste kohal ja näitad mulle varjamatult oma jalgu. Kui sa vastu ei ole, segan su luupeksega endale jäätist, sest üle kõige meeldib mulle paragrahvide ümarus. Isegi kui nad on vahast. Ei! Ajab iiveldama see küünal, mis kusagil põlema pandi. Lähme vannituppa. Selle aseptiline sisustus rahustab mind. Läikivana ja hommikusena soovin sulle ilusat nikkelpuhast päeva ja sukeldun voodisse. Sest olen kurb.

Jah, sest ma olen kurb. Aga ära käi peale. Tänasel päeval on katla kuju. Talumatult rõhuv. Olen tülpinud. Ja enne homset ei tule ma välja. Las nad kutsuvad mind siis, kui kerkib vaht. Mitte varem. Ja sina tule siia mu tuppa, kirkana nagu puuvili, sest miski ei meeldi mulle nii nagu viljaliha, ja hommik ilma alkoholita on õnn.

SURM EHK NÕUANDLA OOTERUUM

Nad sisenesid ükshaaval, ja veritsevad seinad ei olnud jahedast marmorist. Nad sisenesid arvutul hulgal ja kübaraid kergitades tervitasid üksteist. Lühinägelikud deemonid väisasid südameid. Nad vahetasid umbusklikke pilke. Nõudepesunartsud vedelesid maas, kuid herilased ei pannud neid tähele. Korraga tundsid keeled kuivanud mulla maitset, ja kõigest räägiti asjatundlikult. Too daam, too proua vaidles vastu oma kübara abil, ja kõikide rinnad vajusid pikkamööda lohku. Vesi. Merehäda. Pilkude tasakaal. Taevas jäi endisele kohale ja vine kaugusest päästis kõik. Vanima mehe sõrmedes oli säherdune kurbus, et vahekäik lähenes aeglaselt, triivides, eellugude taaga all. Kõik suundusid ainiti iseenda juurde, ja suitsust eesriie muutus üleni vereks. Suutmata end tagasi hoida, vabisesid särgid kuubede all ja riidemärgid olid tikitud ihule. «Armastad sa mind, ütle?» Noorima naise naeratuses oli rohkesti endeid. Iilingud, iilingud alt hajutasid kogu udu, ning ta jäi alasti, sirendades rõhukohtades, muutudes puhtaks prosoodiaks. «Jah, ma armastan sind.» — Ning veelduvad seinad otse haihtusid auruks. «Jah, ma armastan sind, sina väike väriseja, kui sa ka sulaksid ära nagu jäätis.» Ta kallistas naist nagu muusikat. Ta kõrvus vilistas. Kajad, helisevad ulmad peatusid, värelesid kõrides nagu väga kurb vesi: «Su silmad on nii selged, et su ajud on näha.» Pisar. Ükskõikselt puudutasid langevad lumehelbed maad. Läbi odava sitsi vajus valgus nurkadesse. Midagi kahtlustamata haigutasid kõik oma süütustel istuvad härrad. Armastus on riigi huvi. Me saame aru, et suudlused ei ole glasuurbiskviidist. Aga kui nüüdsama avaneks see uks, suudleksime kõik üksteist huultele. Kui jälk, et maailm ei tiirle hingedel! Pööraksin oma piinadele selja, et väikesed vilepillid saaksid mind armastada. Nemad, armastajad, ei täitnud kohust ja väsisid ära nagu linnud. Kujud toolil ei ole metallist. Ma suudlen sind, aga su ripsmed . . . Õhunõelad rippusid palgete kohal; kui tume saatus on sind armastada. Nikkelseinad ei võtnud hämarust vastu, vaid saatsid selle haavatuna tagasi. Armastajad lendlesid, mäludes valgust. Luba, ma ütlen sulle. Eided loendasid surmi, surmi, ning hingasid läbi pitside. Ülejäänute habemed kasvasid hirmu poole — viimne tund niidab nad valutult. Riidelehvikud peatusid, silitades hingepiinu. Enese ristloodis tundmise õrnus. Piirid.
Suur tund ligines hämus. Tuba hulpis apelsinikoortest merel. Kui pulss randmeil ei tuikaks, sõuaksime edasi ilma südametagi. Meri on kibe. Su suudlus tegi haiget mu maole. Ligineb tund.

Avanemisvalmis uks värvus ruugeks, kahetsedes oma kohmakust. Kust leida sind, oh elu mõte, kui enam pole aega. Kõik olendid ootasid Jehoova sädelevat inglistinast häält. Armastajad suudlesid üksteist nimedele. Taskurätikud olid narkootilised ja pidasid kinni veretu ihu. Kümme minutit kaheksa peal. Uks tõusis lendu ilma tiibadeta, ja Issanda ingel hõikas Maarjat. Esimene tulgu sisse.

RÕIVAS JA MADU

. . . Mitte mina ei ole see, keda hüütakse Järsuks, Äkiliseks või Pikaldaseks või ehk Olematuks. Mind hüütakse hoopis ilusaima nimega, mida ma tean, selleks et mult võidaks küsida: «Miiiiiis?» Ülipikk mis, mille ots on nii peenike, et kui see meid kõiki läbistab, naeratame üksmeelselt. Küsides, kas sajab vihma. Küsides, kas hele lokk on kerge, kas korgitskiharast piisab, et naisepea ebalevast hämust sulnilt nähtavale keerduks.

Ent ära küsi mult rohkem. Seebimull, üks, kaks, kolm, kümme, kakskümmend mulli lõhkevad sinistena, tõusevad, hõljuvad, oh kui aeglased, oh kui prisked. Küsimused lõhkevad, ning jääkülmad säraküünlad libisevad mööda, vastust andmata. Hobune, sebra, imekaunis asjatus, mille ma oma varrukast välja tõmbasin, jookseb, traavib, tahab hälvitada mu silmi, kuna kõige suurem pisar, mida me isegi kõik koos oma kätel kanda ei jaksa, rõhub meid nõnda, et meie kehad vabisevad ülikurva maailma all. Kera, vastseim kera, mida me ei saa suudelda, kui väga me ka ei

tahaks, hiiglasuur armupärl, langemas meist, tähest, tühjusest, varjatuima lapsesüdame pisitillukesest ruumist, kõiksuse lõputusest, tuikavast ühes kõris! Oh surm! Oh kurja, hea, hundi ja ute armastus, sinu armastus, vaikiv punane, kes sa kasvad koletult, kuni küünid esiplaanile, tungid mu otsmikku, hävitad mu! Ma olen pikk, pikk. Leban maa peal ja mind on ülearu palju. Võiksin ta ümber piirata, kinni köita, vöötada, ära peita. Võiksin olla ta pealispindki, võiksin. Katta teda. Ah milline nurjatu rõivas! Ah milline vaikiv vammus, millised keerleb ilmaruumis! Ah milline vaikiv vammus, millised kortsud keset tühjuse naeru, tiirutamas või teesklemas kuu polaarkipsi all, tolle selgeltnägijast narri kahkjaima maski all, kel pole peas flanellmütsi! Teesklemas kõiki oma lõputuid laipu, mis nüüd on juba riidest. Oh armastus, miks ei ole sa olemas teisiti kui vaid trapetsi kujul? Miks pöördub iga ebalus kaheks höörlevaks põlveks (ihulisiks, kohe suudlen neid), lisandivabuks, soojusest hüljatuiks, lagedaiks mu klirisevate hammaste all? Miks põimuvad kaks pikka luud nöörideks ja hoiavad õhus inglilapsukest, ümarat, kiikuvat, kes seejärel loodab karata kellegi rüppe või lenduda seitsmeks liblikaks, kellest saab seitse pilku ühe naise suurtes silmades?

Aga pole tähtis, mis tähtsus sel on! Siin minu peos on lind. Ma surun ta vastu rinda, ja ta suled elustuvad, nad on olemas, nad on siin, nad on minu peos! Üksteise järel kisun endast välja kõik oma okkad. Ükshaaval varisevad minult mu elu kestad. Pikk madu! Tule välja. Keera end ümber maailma. Pursku! Hirmus püüton, ole mina, las ma olen sinus. Et ma saaksin kerra tõmbudes nagiseda, lämbuda, laguneda. Purskun oma laibast, ajades püsti oma aastaringid, pikana nagu kõik ühendatud sihid, libisedes üle oma mahajäetud ajaloo, ning kõik linnud, kes väljusid mu ihadest, kõik sinised, roosad, valged, õrnad värelused, mis laulsid kõrvus, tulevad tagasi mu kurku ja säravad sulava valgusena läbi mu roheliste pilkude. Oh ainuline öö! Oh vägev keha, kes sa tõused nagu hiiglapiits ja lööd oma reetlikkuse vaheda hamba noorkuu ihhu!

MAAILM ON HÄSTI TEHTUD

Naine, lootusetult armunud hiiglakübarasse, langes peale kui rahesadu, röövli kombel, kiskudes üles kõik puud ja pöörates taeva poole pettusest vabanenud juured, mis enam ei naerata oma smaragdsete hammastega. Mida ootas ta? Vihma järel süda rahuneb, hakkab laulma ja oskab naerda, nii et linnud peatavad lennu ja annavad teada oma salapärase läkituse. Ent õitsemise rutt, see soov näidata oma pärlmutrist kõrvu otsekui lapsikut hellitust, looritut silitust rikub harilikult ära unistavate silmade värvi. Mis lootus on sul, sul, ja ka sinul, sinul, kes sa naerad, kübar jalgadel, ja lehvitad helisevast metallist kuuldusi, sinul, kes sa hirmu tundmata pöörad selja naervatele seintele? Kui läheksime välja, kui eksiksime metsa, leiaksime sealt kuu, kes muundub, kohandades ööle oma kehtetu nimbuse, lubades talle vaikust kui piiritut suudlust. Kuid puud kaarduvad, raskuvad, kõiguvad ega lase mind teeselda, nagu oleks mu pea kergem kui kunagi varem, nagu oleks mu laup võlv, mille alt võib läbi kulgeda meie saatus. Lähme kohe! Lisame sammu! Kas sa ei näe, et kui viivitad, avavad merikarbid rannal, teokarbid ja väsinud muinasjutud oma pärlmuterja ebaluse ja hakkavad koogama oma rõhuvat kuulutust? Jookseme, enne kui eesriided langevad. Enne kui hundi karvad, urukoonud, kosepõõsad end turri ajavad ja oma langusel peatuvad. Enne kui maa-alused silmad äkki avanevad ja sind küsivad. Jookseme hirmu poole.

Kuid sa ei saa. Sa istud. Sa kõhkled, mõeldes, et okkad on olemas vaid selleks, et ümiseda oma unelmaid, et silitada sinu piirdeid. Su küüned ei ole raud ega tsement ega vaha ega ka mitte porfüürist katedraalid, mida imetlevad lapsed. Neid ei suudle koidud, et vaadata oma palgeid, ega laula jõed guslide laulu, kui sa sirutad käe loojaku poole, kuni puudutad, kompad peegelduvat hommikut. Lähme siis. Mul on kiire. Ma igatsen. Mind kutsub su kadalipu, nelja tulirelva ja kuu tõelus, mis ootab mind ulmeliste orgude taga, sinu taga, pime piherik laotus. Sellepärast on su rinnal violetne rist, rist, millel on kiri: «See tee on roheline nagu vastseim täht, see, mis sünnib silmas, mis teda vaatab.» Rist puudutab su rinda, kuid ei saa haavata,

ulatub su pihkudeni, kuid ei hääbu, kerkib tähtede arutuseni, nende nimbuse asjatuseni, kus pihunevad nooled.

Kui oleme kohal, näed sa, kuidas lubjasein on saanud laavaks, silmapilkseks sireeniks: «Ütle mulle, ütle, et saaksin sulle vastata; armasta mind, et saaksin sind õpetada.» «Sisene, ja sa õpid valgustama nagu kuu» — nagu vaikus, mis suudleb suure unenäo steppi. «Armasta mind,» kriiksuvad kilgid. «Armasta mind,» hüüavad tuppedeta kaktused. «Sure, sure,» sosistab külm, suur, pikk madu, kes vaatab välja läbi jumaliku silma ja leiab, et maailm on hästi tehtud.

MÕÕGAD KUI HUULED

VALSS

Sa oled ilus kui kivi,
oh surnud naine,
oh elav naine, oh elav naine, sa oled õnnelik kui laev.
See orkester, mis ärritab üles
mu mured otsekui muretus,
otsekui kerge, heas toonis vaimukus,
ei tea midagi häbemekarvadest,
ei tea midagi naerust, mis rinnakorvist kerkib kui suur taktikepp.

Mõned lained kliisid,
natuke saepuru silmis
või ehk ka oimudel
või ehk ka ehtimas juukseid,
mõned laiad krokodillisabaseelikud,
mõned vähikoorikukeeled või -naeratused.
Kõik see, mida küllalt nähtud,
ei saa üllatada kedagi.

Daamid ootavad oma hetke, pisar istumise all,
käes üha liikumas lehvik, et niiskust varjata.
Ja härrad, istmikest ilma,
kõik pilgud oma vurrudesse püüavad.
Ent valss on aland.
See on laineteta rannik,
see on merikarpide, kingakontsade, lainevahu ja valehammaste kokkupõrge,
see on üks suur vapustus, mis tuleb.

Lopsakad rinnad käte kandikul,
magusad tordid, mis langevad nutustele õlgadele,
alistumistulv,
üllatuslik suudlus joogisegamishetkel,
rohelisest klaasist magus «jah».

Suhkrupuuder laupadel
helkivat valevust lihvitud lauseile lisab
ja käed kõhklevad, kooldudes rohkem kui kunagi enne,
kui armsast kotiriidest kehakate kortsub.

Pead on pilved, muusika on üleni kummist,
tinased vedikud lendavad lausa, ja melu
on südameis veriseks kohuks muutund,
vedelikuks nii valgeks, et see maitseb nagu mälu või
tsitaat.

Jumalaga, jumalaga, smaragd, ametüst ja müsteerium,
jumalaga, on tulnud määratu, kerajas hetk,
õige alastushetk, pea-alaspidi-hetk,
mil karvad torkima hakkavad maitsjate rõvedaid huuli.
On see hetk, on aeg ütelda plahvatav sõna,
aeg, kus rõivaist saavad linnud,
aknaist karjed,
lampidest «appi!»
ja sest suudlusest seal nurga taga, kahe vahel,
okas,
millest vallandub surm, öeldes:
Ma armastan teid.

VABADUS

See langev loojaku käsi
suve viimsest õitsengust
purjetab tasapisi südameisse
nii lihtsalt kui kevad ise.

Needsamad kõige viljakamad suud,
õrn virsikuliha,
valge või roosa värv,
vaiksete lillede sosin —
need kõik aimavad pilvede hajumist,
taevast nii puhast kui purihammas,
kindlust, mil pole säravaid, armastavaid piirdeid.

Hõng, pingutamatu püsimine,
levimine,
hajumine suurde, ent saavutatavasse soovi —
seda kõike juhib õnnelikult keskpäev
kiirgavas lõpmatuses, mis hõlmab maailma kui armastus.

Määratu särade liblikas,
võplev hingus, mis muretult lendab oma teed,
täiuslikult jagatud õnnest helde,
läheb ja tuleb nagu kõik kaunis, nagu kõik mööduv,
võttes aega kui lihtsalt üht hetke linnulennult.

Ei mingit kuulsusesära, osavust veelgi vähem.
Vaid lihtsus, puhtus, pinge ja väsimatus.
See rada kuldsete taimede jaoks,
niisamuti huulte jaoks,
selleks et ta läbistaks kõiksust,
et ta läheks kuulutaks nimesid silmapiiril,
et see kõik eelkõige nõrkusehetkel võiks sind muuta
jõeks.

Ma ei palu aeglaselt ega kiiresti,
ma ei palu muud kui vabadust.
Palun, et kõik tuleksid sinna, veel kaugemalegi,
ja ootaksid mind seal kaua,
kuni kartmatult endast annaksid märku puhtad tüved.

Sest mina olen skeptik.
Lõpuks asub vabadus minu jaoks ehk kaljukitses,
selles kerguses välgutada hambaid,
ise vastu helkida juba kustunud tuledele.

Palun märguandeid või ükskõiksust.
Võid mind uskuda, kui ütlen, et vahel kaalub käsi rohkem
kui taevatäht,
et merevahu laugudel on vaikne hingus,
ent et sellegipoolest pole puhkus meie süles kunagi kibe.

Palun eelkõige seda, et poleks kaebusi, tervitusi ega
kassikulda,
seda, et kõik mööduks nii nagu peab.
Unustatud piina lõpmatu rida tuikamas,
muretsedes ainult, et ei saaks ta jalatsid märjaks mustas
vahus.

HÄVING EHK ARMASTUS

PÄRAST SURMA

Tõelus, mis elab
ühe uinunud suudluse põhjas,
kus liblikad lennata ei söanda,
kartes liigutada õhku, nii vaikset kui armastus.

See rõõmus lüümus,
kus hingates ei tunta mitte klaasi suus,
kus ei hingata sisse mingit ükskõikset massi,
kus ei liigutata rinda tühjuses,
samal ajal kui lillatav nägu painub kui lill.

Ei.
Elatud tõelus
lööb laiali tohutud tiivad,
ent eemal — häirimata leebelt hõljuvaid lilli, millede seas
ma liigun,
ja mööda matkavaid üllaid linde,
kes hetkeks, kui juhtub, peatuvad mu õlal . . .

Terve kauge, ainuline meri,
ühte tuppa suletud,
ajab pikki keeli läbi akna välja, kui klaas teda häirib,
kui märatsev vaht üha kuhjab oma palgeid,
mis end suruvad ruutude vastu, kellestki kuulmata.

Kas meri või madu,
kas meri või varas, kes rindasid röövib,
see meri, milles mu keha
oli elavalt lainete võimuses.

Tõelus, mida ma elan,
õnnelik lüümus, milles ma iial ei nimetaks õhku käteks,
milles ma iial ei nimetaks mägesid suudlusiks
ega jõevett näitsikuks, kes pageb mu eest.
Tõelus, milles mets ei saa minna segi
selle hirmsa juuksetukaga, mida turritab raev,
milles kisendav kiir pole hääl, mind hüüdev,
kui ometi — peidan kätesse näo — kotka silmis võib kalju
olla kalju.

Tõelus, mida ma elan,
rõõmus ja õnnelik lüümus, milles mõne ingli
tuunika kahin või ihude tuulemaa hala
ligineb otsekui pestud vihm,
otsekui igihaljas taim,
otsekui värske ja lõhnav, kuivamata maa,
mis võib kanda kaalutuid jalgu.

Kõik läheb mööda.
Oma teed läheb tõelus
otsekui lustlik lind.
Ta kannab mind tiibade vahel
otsekui udusulge.
Ta kisub mu välja varjust, valgusest, pühast hurmast.
Ta teeb minust terendava udusule,
mis lennul ei hooli merest, mis lõpuks on võitnud:
need tihked vood, mis otsekui mustad huuled juba
neelavad täpseid asju.

ÜHTSUS TEMAS

Õnnelik ihu, voog mu käte vahel,
ja armas pale, milles näen maailma,
kus üha kordavad ennast siredad linnud,
pagedes maale, kus ei lähe meelest miski.

Su väliskuju, kõva teemant või rubiin,
sädeleb päiksest, mis pimestab mu käte vahel,
kraatrist, mille sügav muusika mulle huikab
su hammaste mõistetamatu kutse.

Ma suren, sest et julgen, sest et tahangi surra,
sest et elada tahan keset tuld, sest et see õhk
minu oma ei ole, vaid hoopis üks hõõg,
mis mul, kui lähenen, huuled põletab sootuks.

Oota, oota, küll näen ma armastusepunas,
nägu hõõgumas endal sinu purpursest elust,
küll näen ma ära kõik su sisemusehalad,
kuhu surres ma loobun siis oma elust ise.

Ma armastust ehk surma, kõige suremist ihkan,
ma saada sinuks ihkan, su vereks, laavamöirgeks,
mis on seestpidi jootmas su kauneid ihuliikmeid,
niimoodi tunnetades elu ilusaid piire.

Sinu huulis see suudlus nagu aeglane okas,
nagu peegline meri, mis tõuseb lendu,
nagu särelev tiib,
on ühtlasi kaks kätt, su tuka korduv kahin,
vihisev kättemaksuvalgus,
valgus ja tappev mõõk, mis ähvardab mu kaela,
ent murda eal ei saa selle maailma ühtsust.

VALGUSETA

Mõõkkala, kelle väsimus tuleneb eelkõige võimetusest
pimedust läbi puurida,
merepõhja külmust oma ihus tunda, armastuseta ööd,
kus puuduvad nood värsked kollased vetikad,
mida päike vete ülakihis kuldab.

Ohkav kurbus selles liikumatus, jäiga pilguga mõõkkalas,
kelle vaikiv kindlus tema enda silmis valutab,
kelle pisar libiseb sinnasamma vette,
milles keegi ei märka seda ülikurba kollast piiska.

See merepõhi, kus liikumatu kala lõpustesse hingab muda,
see vesi nagu õhk,

see hõljuv ibe,
mis sahiseb, luuletades unefantaasiaid,
mis ühetooniliselt rahuneb, kattes vaikivat sängi,
kus lasub kõrgest kõrgem mägi, harjad lehvimas
nagu suletutid mingis sünges unenäos.

Üleval vahutavad lained kui hajali juuksed
ei tea midagi muda madalaist jalust,
sellest võimetusest end sügavikust rebida valla,
koos roheliste voogudega üle kuiva sadangu tõusta
ja kergena pääseda välja, kartmata hõõguvat päikest.

Valged juuksed, nooruserõõmud
heitlevad tuliselt, tulvil kalu,
idaneva elu eest, mis kohe algab,
õiguse eest tõsta häält selles noores õhus,
milles kimmeldav päike
teeb hõbedaks armastuse, kullaks embused,
ühineva naha,
liituvad rinnad kui kantsid, mis kokku sulades leebuvad.

Ent sügavik võppub kui üksildane hüljatud kala.
Pole sel mõtet, et üks lõbus laup
taevasinasse lubjastub otsekui anduv päike,
otsekui armastus, mis inimolendeid väisab.

Pole sel mõtet, et terve määratu meri
tunneb vahutavais laineis oma kalu otsekui linde.

Soojus, mis röövib talt vaikiva tuunja põhja,
tuhandeaastase samba liikumatu aluse,
mis lömastab uppunud ööbiku tiiva,
noka, kord laulnud armastuse paost
rõõmsalt kesk taltsaid sulgi vastse päikese all.

See sügav öö, kus ei ole hala,
kus silm ei pöörle kuivas koopas,
mõõkkala, kes ei suuda läbi puurida pimedust,
kus rahunend muda ei matki hajuvat und.

TULE ALATI, TULE

Ära lähene. Su laup, su tuline laup, su leegitsev laup,
suudluste jäljed,
see kiirg, mida tundub veel päevalgi, kui sina lähened,
see nakkav kiirg, mis jääb minu käte külge,
see helendav jõgi, millesse vaotan käed,
millest vaevalt juuagi söandan, kartes, et siis pean
ranget täheelu elama jääma.

Ma ei taha, et sa elaksid minus nii, nagu elab valgus,
eraldi otsekui täht, oma valgusega üks,
millest eemaldub armastus läbi ruumi,
range ja sinise, eraldava, ühinemist keelava,
läbi ruumi, milles iga ligipääsmatu täht
on üksindus, mis ohates oma kurbusest teatab.

Üksindus särab maailmas armastuseta.
Elu on elav kate,
liikumatu kortsus nahk,
milles inimene puhkust leida ei suuda,
kuidas ta ulm ka paluks mõnd kustunud tähte.

Ent sina ära lähene. Su särav laup, see süttinud süsi,
mis omaenda teadvusest välja mind kisub,
see särelev valu, milles järsku adun kiusatust surra,
kõrvetada oma huuli sinu omade kustutamatus puutes,
tunda lagunevat oma liha su põletava teemandi vastas.

Ära lähene, sest su suudlus on kestev nagu tähtede
võimatu kokkupõrge,
nagu ruum, mis äkki läitub,
lahvatav eeter, milles maailmade häving
on see ainuline süda, mis lõpuni põleb.

Tule, tule, tule nagu tume kustunud süsi, mis kätkeb
surma;
tule nagu pilkane öö, mis lähendab mulle oma palet;
tule nagu need mõlemad huuled, mida märgib
pikk punane joon, metalle sulatav.

Tule, tule, mu armsam, tule, hermeetiline laup, ring,
lausa keerlev,
mida sa säratad otsekui täheorbiiti, mis sureb mu kätes;
tule nagu need mõlemad silmad, kaks sügavat üksindust,
kaks käskivat hüüdu taarnast, mida ma ei tunne.

Tule, tule, surm, armsam; tule ruttu, ma hävitan sinu;
tule, sest ma tahan sind tappa ehk sind armastada ehk
surra ehk anda sulle kõik,
tule, sest sa veered minema nagu kerglane kivi,
hämmingus otsekui kuu, kes küsib mult kiiri!

INIMHÄÄL

Valutab valguse arm,
valutab maapinnal hammaste eneste vari,
valutab kõik,
isegi kurblik jalats, mille kaasa viis jõgi.

Valutavad kuke suled,
nõnda ergad,
et laup ei tea, mida mõelda
loojaku julmast punast.

Valutab koltunud hing või aeglane pähkel,
mis veeres põselt, kui tõusis me üle vesi
ja pisaraid üksi kompamisi võis tunda.

Valutab valelik herilane,
kes mõnikord vasema rinna all
matkib südant või tukset,
kahkjas kui puutumatu väävel
või selle surnu käed, keda armastame.

Valutab tuba otsekui rinnakorv,
milles valged tuvid verena naha all,
huulil peatumata, kokkupandud tiivul
uppuma suunduvad südamesse.

Valutavad päev ja öö,
valutab kaeblev tuul,
valutab viha ehk valutab tahkunud mõõk,
see, mis suudluse saab, kui on öö.

Kurbus. Valutavad avalus, tarkus,
valutavad raud ja piht,
valutavad piirid ja need avatud käed, valutab silmapiir
nagu oimude vastas kroon.

Valutab valu. Ma armastan sind.
Valutab, valutab. Ma armastan sind.
Valutab maa, nõnda kui valutab küüs,
peegel, milles kumavad vastu need tähed.

OLEN SAATUS

Jah, sind armastand olen, nagu iial pole armastatud.

Milleks suudelda su huuli, kui on teada, et surm on ligi,
et armastus on vaid elu unustamine,
silmade sulgemine hämaras olevikus,
et neid avada siis ihu kiirgavais piires?

Ma ei taha raamatuist lugeda mõnd tõde, mis tasapisi
tõuseb kui veepind,
tõrjun tagasi peegli, mida kusagil pakuvad mäed,
palja kalju, kus heiastub mu nägu,
üle lendamas linnud, kelle tähendust ma ei tea.

Ma ei taha ilmuda jõgedes, kus elukarva verevad kalad
ründavad kaldaid, oma igatsuse piire,
jõgedes, kust tõuseb kirjeldamatuid hääli,
märke, mida ma ei mõista, pikali kõrkjais.

Ei, ma ei taha; keeldun neelamast seda tolmu, seda
valulist mulda, seda kipitavat liiva,
seda elukindlust, millega liha oma õhtusöömaaega võtab,
mõistes, et maailm ja see ihu
on tiirlemas otsekui märk, mida taevane silm ei taipa.

Ei, ma ei taha karjuda, kergitada keelt,
heita seda kõrgusse nagu sädelevat kivi,
mis muserdab mõõtmatute laotuste kristalle
seal, kus elu kahinaid keegi ei kuule.

Tahan elada, elada nagu kare rohi,
nagu põhjatuul või lumi, nagu elus süsi,
nagu veel sündimata lapse tulevik,
nagu armastajate kohtumine, kui kuu neid ei tunne.

Olen muusika, mis paljude tukkade all
salapärasel lennul loob maailma,
süütuselind, kes verisi tiivu
on suremas ängistatud põues.

Olen saatus, kes kõiki armastajaid hüüab,
ainumane meri, mille randa kõik armunud mõõdavad,
oma keset endale otsides, riivatud ringist,
mis on kui roos, kesk kõiksust sahisev.

Olen hobu, kelle lakk paljast tuult vastu läitub,
olen lõvi, kelle lakk teda piinab,
gasell, kes kardab ükskõikset jõge,
võimukas jaaguar, kes ürgmetsa laastab,
pisike põrnikas, kes päeva käes lihtsalt helgib.

Mitte keegi ei saa eirata seda, kes elab,
seda, kes püsides kesk vinguvaid nooli
näitab oma põue, lüümet, kõigile avatut,
kirgast, ent ometi igiklaasistumatut,
nii et kui puutud käega, saad tunda verd.

KOTKAD

Maailma sees on elamise tõde,
kuigi veri valetab nukralt,
kui ta otsekui õhtune kirgas meri
tunneb kõrgustes lauglevat vabu kotkaid.

Metalsed suled,
võimukad küüned,

3—52

see armu- või surmakihk,
see iha raudsel nokal silmi rüübata,
suuta lõpuks maapinda suudelda,
lend nagu iha,
nagu pilved, mis ei sea end millegi vastu,
nagu kiirgav laotus, nagu süda, nimelt väljastpoolt,
milles on pääsenud valla vabadus maailmale.

Kirkad kotkad
ei saa iial paatideks,
ei saa unenäolinnuks,
ei saa laekaks, kuhu ununeks kurbus,
kus võiks hoida smaragde või opaale.

Päike, mis nõrgub silmaterra,
et silmatera vabalt vaadata,
on võibumatu lind, kes võidab need põued,
kuhu vaotus viha keha köidikute vastu.

Vägevad tiivad,
mis taovad näkku kui videvikuvarjud,
mis lõikavad sooni surnud safiirist,
mis lahutavad hüübinud verd,
murravad tuule tuhandeks tükiks
otsekui marmori, otsekui läbitamatu ruumi,
kus üks kõhklev koolnud käsi
on valgus, mis välgatab öös.

Kotkad kui kuristikud,
kui ülikõrged mäed
purustavad auväärsust, seda tolmavat tüve,
seda haljast luuderohtu, mis reitel lokates
püüab teeselda elavat taimekõnet.

Läheneb hetk, kus õnn pole muud,
kui et inimihud lahti rõivastuvad nahast,
kui et võidukas taevane silm
üksi näeb maad kui tiirlevat verd.

Rõkkavast metallist kotkad,
kohutavad inimhäälelised kandled
laulavad raevukat armastust südamete vastu,
armastust, mis kägistavad küüned lööb noisse.

NAD ARMASTASID

Nad armastasid.
Nad valutasid siniseid huuli koiduvalgel,
huuli, mis lahkunud karmist ööst,
lahus huuli, veretuid, kus oli veri?
Nad armastasid voodis kui laevas,
millest pool oli öö ja teine pool valgus.

Nad armastasid kui lilled, mil on sügavikuokkad,
seda vastselt punguvat armastuskulda,
ise nukralt pöörates palgeid
kuulillede kombel, mida säratab valguse suudlus.

Nad armastasid öösel, kui sügavikukoerad
maa all on rabelemas ja orud ringutamas
nagu ürgvanad puusad, taas endist elu tundes:
siid, hellitused, käsi, kuuvalgus laskuv, paitav.

Nad armastasid armastust kesk koiduvalgust,
kesk ööaja kõvu kinnisi kive,
kõvu otsekui kehad, mida jäätavad tunnid,
kõvu otsekui suudlus, kui hambad vastakuti.

Nad armastasid päeval üha suurduval rannal,
keset voogavaid laineid, mis hellitasid reisi,
kehad kerkimas maast ja hällimas õhus.
Nad armastasid päeval üle mere, all taeva.

Keset keskpäeva täiust nad armastasid väga,
noor, põhjatu meri, suur lähedus kõikjal,
eluüksildus kõikjal ja silmapiirid kauged
üheks saanud kui kehad ja üksilduses laulmas.

Nad armastasid aina nagu kumendav kuu,
nagu kumerduv meri, mis heiastab ta nägu,
vete meelikas hämu, see tumenenud pale,
kus muusikata helkab üha punaseid kalu.

Ööd, päevad, ehad, koidud, kõik kaugused ja ruumid,
vood vastsed, ennemuistsed, nii põgusad kui kestvad,
maa, meri, laev ja voodi, klaas, sulg ja vaikimine,
metall ja muusika, huul, taim, maailm ja rahu,
kõik oli vormiks. Teadke, et armastasid nad.

PARADIISI VARI

LAPSED KOIDIKUL

Teie tundsite süütuse üllast valgust.

Metsalillede seas te korjasite hommikuti
viimase tähe lõppevat kahvatut kaja.
Jõite seda kristalset sära,
mis puhtast puhtamal käel
jätab jumalaga inimesi ulmemägede takka.
Sündiva sina all,
uue valguse keskel, esimeste tulukeste keskel,
mis puhtuse jõul said võitu ööst,
algasite oma päevi, sest kõik päevad rebestasid
neitsina oma niiskevõitu hamed, et teid armastada
paljana, puhtana, sunnita.

Ilmusite sulneile nõlvule,
kus leebet rohtu aina on hetkiti suudelnud kuu.
Ilus silm, nobe pilk selle vapustatud maailma poole,
mis küünib määratult kaugemale omaenda piirist.

Jõgede muusika, tiibade vaikus,
need suled, mis veel mäletades päeva heitsid alla
armastusele, ulmalegi,
tasa-tasa hakkasid laulma oma hurma
valguse nõidusliku hinguse all,
kirgliku kuu all, kes taevasse ilmudes
näis eiravat oma lüüme saatuse põgusust.

Mägede nukrad nõlvad
ei tähendand maa kahetsust
tundide vältimatu muutumise ees,
see oli pigem kiirgus: maailma haiglane pind
oma kummumist näitas kui nõiutud rinda.

Siin elasite. Siin iga päev koos maaga,
valgusega, soojusega, taeva kiirtega,
mis tasakesi tulles ennustasid vorme,
õrnalt riivasid nõlvu, orge,
jõgesid ja nende säravalmis päiksemõõku,
elavat terast, kus veel säilis pisarata, nii sügav kold,
kuu hõbedane pale, voogudes kinni.

Siin sündisid igal hommikul linnud,
üllatavad, vastsed, agarad, taevased.
Süütuse keeled
ei ütelnud sõnu:
keset kõrgete valgete paplite võrasid
nad kaikusid kui taimed lehesahina sekka.
Ürgõnne linnud, kes lõid lahti
esmakordselt tiivad, hõber kastetilk sulis!

Piisutatud lilled, metsa erisevad õilmed
olid vaguralt hääletud teie palja jala all.
Ma nägin teid, aimasin teid, kui suudles
üks nähtamatu hõng teie jalgu, tundetuid suudlusile.

Ei, mitte julmad — õnnelikud! Paljais päis
vahel särasid koiduvalged lehed.
Teie pea, nimelt pea siis põrkas vastu vastseid kuldseid kiiri,
elu kiiri, päikese, armastuse, kauneima vaikuse kiiri.

Ei olnud vihma, ent mingid hellad käed
näisid valitsevat õhku,
ja teie kael sai tunda nende võlujõudu,
kui kõnetasite neid, kellele sündiv päike sulgede nõiduse andis.

Ei, ei mitte nüüd, kui on laskumas öö,
niisama hell, ent veidi põrmuaurunegi,
taha joosta ma teie armsate varjude kannul.
Kaugel on närbumatud hommikutunnid,
kärsitu koidiku õnnelik pilt,
õrn õnne sündimine huulis,
ülielavais olendeis, keda teie näol armastasin:

Lõbul ei olnud arga nime lõbu
ega tükeldatud tihnikute segasust,
vaid avali karjateede joovastav kirkus,
millest lindude lihtsusel läbi lipsasid kiired.

Sellepärast teid armastan, süütud, armastavad surelikud
hõbras maailmas, mis kordus iga päev,
kui õnnelikus kurgus helises elu
küll lindudel, küll jõgedel, küll õhkudel, küll inimestel.

KÄED

Vaata oma kätt, mis aeglaselt liigub,
lüümet, kombatavat, valgusest läbitut,
kaunist, elavat, lausa inimlikku öös.
Kuu kumas, näo nukruses, ulmade udus
vaata teda kasvamas siis, kui teda tõstad,
otsekui kadunud öö lootusetut otsijat,
otsekui valgusetiiba, mis ristates vaikust
ihulikult puutub toda tumedat võlvi.

Ei erga su mure, ei ole taband
selle teistmoodi lennu kuuma tuiget
silma all lendavad käed: paar.
Risti nüüd lähete, kaunid, hämarad, kalbed.

Olete armastavad kutsed, märgid,
mis pimedas kajatult üksüht hüüavad.
Tähtedest tühjunud taevas on puhtaks
vaikseks lennualaks saanud sulle.

Armastajate käed, kes surevad noorelt,
elusad käed, mis otsivad üksüht lennul
ja põrgates kokku ja põimudes läidavad
inimeste üle põgusa kuu.

SURM PARADIISIS

Kas polnud mu silmis ehk ürgmetsa hala,
armastuse ürgmetsa oma, mis kaigub
hämarikulöömas,
hala, mis haiget tegi lausa inimlikul häälel?

Ah ei! Mis alasti rind, mis puhas, lausa taevalik ihu,
mis verest riivatud valgus on saatnud
oma kristalset kudrutust poollahti suust,
suurest andmata suudlusest veel värelevast?

Üks leebe kuma kesk oksi tuksles
nagu kaotades valgust, ja sulnid kaebed
tasa võtsid oma valdusse lüüme rinna.
Mis kujutlus, kulunud, kerge, mis soojus, hõõguv, inimlik,
küll mu silmad nägema pani oma värve,
ihmjaid, segaseid, tabamatuid teispoolses säras,
valguse kalliskivi ilma õnnesõnadeta?

Kummuli üle tolle alasti ihu,
söandamata suuga ta olemust austada,
sulgesin oma pimestatud silmad, kui alla vajus veri,
valgus, armastus, üksildus, tuli.

Alandlikult puutusin ta marmorlaupa,
jumekat otsekui kustuv taevas.
Ta väsinud silmi riivasin sõrmil
ja ta näole lähendasin suugi, lootes
noilt kumavailt huulilt veel teistsugust valgust.

Vaid üht ulma elust tundsin ma noil
juba loojuvail huulil, rabiseva valguse ulma,
armastust, veel kuuma, mis süütas
janu mu suus, mulle andmata elu.

Jõin, imesin, karjusin. Tühjunud põues,
vaikivas päikesekirstus ei olnud muud
kui sonimist sulnist särast.
Vastu oma rinda ta surusin, kisendasin, jampsisin, hüüdsin,
ja mu erutuv keha sai haarata põue vaid tähistaevast.

Oh karmi ja külma ööd! Mu armsama sirgunud keha
kumendas, vilkus mu käte vahel.
Ihnelt, tihedalt liibus ta vastu mind,
ja ma tundsin suurt hämaras kiirgavat võlvi;
siis suudlesin ta surnud sina, ta habrast armastust,
ja tundsin ta tähist pead veel ergamas mu õlal
ja jagamas mulle oma äsjast hõõguvat üksildust öös.

SUREMATUD

I

Vihm

Vöö pole mitte roos.
Mitte lind. Ega suled.
Vöö pole muud kui vihm,
vibamine ja ohe,
mis sulle allub. Vööta,
surelik, oma käega
pehmet vett, oma käega
armuvaevasid mulju.
Vihm on kui kõrkjas. Kuidas
tuules või sinu käes
voogab ta, surelik,
kes austad teda täna!

II

Päike

Lausa kaaluta kerged
sandaalid. Jalajäljed
lihata. Omapäi
jumalanna maailmas
oma kehale otsib
juuri. Juukseid ta peas

ütlete tuletukaks.
Ütelge, et sandaalid
kerged on ning et maa
pole, ütelge, see,
vaid õrn ehmeke, ristuv
säraga, mis ta peale
astudes teda austab.
Oh tunne enda valgust,
päikese rõhk! Siin tunne:
maa on taevas. Ta särab.

III

Sõna

Sõna sai ühel päeval
soojuseks: inimhuuleks.
See oli kui noore hommiku valgus, enamgi: välk
seal alasti igavikus. Keegi
armastas. Aluta-lõputa. Ja sõna
puhkes. Sõna, ainus ja puhas
alati — Armastus — kesk kaunist kõiksust!

IV

Maa

Liigutatud on maa,
hingates taimekaupa
rõõmu välja. Ta sündis!
Haljas punas ta täna
seilab kesk vastset kõiksust.
Mida ta kätkeb? Üksi,
puhas endas, ei midagi.
Ainult maailma vaikiv
ürgne siredus liigub
kesk tähti, hõber, kerge,
kuldse valguse kiirges.

V

Tuli

Aina peletab tuli
kirge. Ta on vaid valgus.
Näe, kui puhtalt ta kerkib,
lausa riivates taevast,
ning tast läbi kõik linnud
lendavad. Ta ei põleta!
Inimene? Ei iial.
Veel sinust, inimlik,
on vaba see tuli —
valgus, süütu valgus.
Inimlik: ära iialgi sünni!

VI

Õhk

Rohkemgi hoopis kui meri,
määratum merest kui rahulik õhk.
Kirgas hingeliseta ärkvelolek.
Võib-olla maa koor ühel päeval sind,
inimlik, tunnetab. Võitmatuna
õhk aga eirab, et asus su rinnas.
Suremata, mäluta särab õhk.

VII

Meri

Kes küll on ütelnud, et ohkab meri,
rannast randa kurb ja armastav huul?
Rohetagu ta, valgusega kaetud.
Au, au olgu kõrges, ja meres kuld!
Oo valgus, sa valdja, sa katja, laula
lustliku mere närbumatust east!
Seal peegeldades kiiri
asub ajatu meri.
Surematu jumala süda, tuksu!

ARMASTUSE IHU

Kummuli su kohal,
kummuli su kuju kohal, mis hajunud kõrgete süütute
paplite alla, —
ja otsekui pagev jõgi pakub end su alastus,
su krudiseva ihu sulnis vaht,
armastuse pakane ja tuli, mis pihustub mu pihku.

Seepärast, lähendades suud su imelisele virrale,
silmitsedes su sinist üksildust, kus terve taevas veel mind
kardab,
näen pilve, mis haarab mu suudlusi
ja pageb ja karjub mu nime ja haihtub mu käte vahel.

Seepärast, suudeldes su üksildast rinda,
puutudes ülinukrail huulil su hõõguvat nahka,
tunnen palgel kustuva eha sulneid huuli,
adun ohkavat häält, sädelevat südant,
kaunist keha mu tuksleva suu all,
armastuse rüppe, õhtu ümarat haprust.

Sõnad ja suudlused katavad, tumestavad,
kustutavad su naha üleva roosikuma,
ja sealsamas valvavad, jagavad, ööbivad mu huuled,
ahnelt hõõgudes: oo kaunis täherind!

Su lumivalge kõht ei karda neid esimesi tuuli,
jääkülmi, karme nagu tänamatud käed,
mis kraabivad-sakutavad seda jahedat magnooliat,
kalbet valgust, mis välgatab öös.

Jäta mind nõnda oma vaba ihu kohale,
hõbra kuu karskeima valguse alla,
asu andma teisele valgusele, mis sind suudleb
armastuse suuga, sahisevaga kesk varje,
läbivaga su neitsilikku merevahust ilmutist.

Kord oled sa jõgi, kord huul, kord sinine siid, oo sulnis
rand,
kes sa naerdes andud, kollane ööpimedas,
kuna mu vari on kui hõbedane mustvalge
õnnelikes lehtedes, mis tuule käes tahaksid laulda.

Avali, ööst läbitud, maa vaikus,
see sa oled: oo minu oma, terve maailm mu käte vahel!
Ära ütle mu nime: ainult kuma pimedas.
Ja armasta mind, minu omand, keha keha vastas, õnnes,
õhus puhta suudluse igavene jälg.

PARADIISI LINN

Sünnilinnale Málagale

Üha näevad sind minu silmad, mu meriste päevade linn.
Alla rippumas võimukalt mäelt, vaevu tagasi peetud
oma püstjalt languselt siniste voogude rüppe,
näid valitsevat sa taeva all, vete kohal,
õhus peatunud, otsekui õilis käsi
hoiaks tagasi sind, kuulsuseviivul, et igaveseks sind siis
lembeisse laineisse uputada.

Ent sa püsid, ei iialgi lasku, ja meri ohkab
või möirgab su pärast, mu rõõmsate päevade linn,
kodulinn, valgest valgem, kus elasin, ja ma mäletan,
ingellik linn, merest kõrgem, kuis ta vahtude üle sa
tõused.

Nagu polekski tänavad need, helisevad ja haprad. Aiad,
kus troopikaõied üles tõstavad oma noored prisked peod.
Valguse peod, mis peade kohal tiiveldes
õrna iilingu vira lehvitavad ja hõljel hoiavad,
ainsaks hetkeks, taevalikke huuli,
mis mööduvad, sihiks kaugeimad, nõiduslikud saared,
mis seal, indigosinas vabadena purjetavad.

Seal minagi elasin, seal, sire linn, sügav linn.
Seal kus noored armukividel libastuvad
ja küütlevad seinad suudlevad üha
igapäevaseid möödujaid, kihavat hulka, keset sädelust.

Seal juhtis mind emakäsi.
Kas ehk lilledes võre taga kurblik kitarr
laulis ruttavat laulu, ajas peatuvat;
vaikne öö, veel vaiksem armastaja,
igavese kuu all, mis hetkiti möödub.

Igaviku hingus jõudis su purustada,
imede linn, viivul, kuid ilmusid sa ühe jumala vaimus.
Ukna eest inimesed elanud on ja on surnud
jäädavas hiilguses nagu jumalik hingus.

Aiad, lilled. Söakas meri kui käsi,
ihkamas mäe ja taarna vahel heljuvat linna,
õhus valendavat, mis on nagu lind,
kes iial ei lasku. Oh linn, kes sa maine ei ole!

See emakäsi mind kergena juhtis
su tänavail õhulisil. Päeval paljajalu.
Öösel paljajalu. Suur kuu. Puhas päike.
Taevaks olid seal sina, linn, kes sa elasid taevas.
Linn, kes sa lendasid taevas laotatud tiibadega.

MAAILM IHUÜKSI

PUU

Iialgi puu ei maga.
Kõva tammesäär, vahel nii paljas, armastab väga hämarat päikest.

See on üks karglev reis, mis jääb peatuma hetkeks,
ja terve silmapiir siis taandub kohkununa.

Puu pole muud kui reis, mis maa peal sirgub kui kikkis elu.

Ei taha ta olla valge ega roosa,
vaid on roheline, aina roheline otsekui karmid silmad.

Määratu põlv, kus suudlused iial võltse sipelgaid ei matki.
Mida kuu ei püüa peene pitsiga ehtida.
Sest see vaht, mis söandaks teda ehk puutuda öösel,
on hommikul kalju, samblata kõva kalju.

Sooned, mida suudeldes huuled vahel
täitumas terasest jõudu tunnevad,
kuumust tunnevad, mis valmistab särelevat verd,
pagedes tihkena tarkade musklite sekka.

Jah. Eks lill taha olla vahel võimukas käsi.
Ent pole nähtud puud, mis tahaks teiseks saada.
Inimsüdagi vahel kajab tüminal vastu,
ent puu on tark ja kasvab üles valitsejana.

Taevas ja päevapuna puhkavad ta okstel.
Linnupojad ei söanda tema pungades rippuda.
Ja maa, mis näib nii vaikne teie silmade ees,
tahaks merena püsti teda puutuma tõusta.

Ja tundes oma hiigelladvas säbardumas tähti ilma tuuleta,
salapäraselt kohades ilma mingi kuldse tuuleta,
elab ja suudab puu, kes ei kisenda iial
ja inimsoole iial ei paku oma varju.

MAA ALL

Ei. Ei. Ei kunagi. Ei iial.
Minu südant pole olemas.
Oleks mõttetu teil raagus puudena üksteise järel
mööduda, kui maa käib ringi.
Mõttetu valgusel lembe tuulena lehtedes kaikuda
ja mõnusalt kutsuvat südant matkida.

Ei. Mina olen hämar vari, mis puude juurtes
nõtkub kui madu ja helisid saadab.
Jäme madu, kes puutüve kombel
maa all hingab ega aimagi muru.

Tean, et taevas on olemas. Vahest und nägev Jumalgi.
Tean, et see kiirgav sina, mida kannate silmis,
on väike taevas, milles on uinunud kuld.

Maa all on elu. Niiskus on veri.
On väikseid vihmausse kui sündimata lapsi.
On mugulaid, mis sissepoole kasvavad kui lilled.
Nad ei tea, et täiuses ja vabaduses puhkeb
kollaseid, punaseid ja süütult valgeid roose.

On kive, mis iial ei saa silmadeks. On rohtu kui kurba ila.
On maa sees hambaidki, mis liiguvad unes,
mäludes midagi, millest suudlust ei saa iial.

Maa all, veel sügavamal on üks kalju,
alasti, puhas kalju, mille peal vaid inimsugu elada võiks,
kus jätkuks alasti ihudele soojust,
nii et seal tärkaks uhkeid, kirkaid lilli.

Maa all on vett. Tumedat vett, kas teate!
Taevata vett.
Vett, mis tuhat aastat tummalt ootab nägu,
puhast, kristalset nägu ennast peegeldama
või linnusulestikku rebestama avataevast.

Sügavamal, veel allpool on puhastav tuli.
See on hüljatud tuli, milleni ei jõuta iial.
Maapagu, hingedele, varjudele keelatud.
Üksildusest hõõguv jumalata sisikond.

Ei ole need teie, kes te elate maailmas,
kes te möödute või valgeis ahelais magate,
kes te lendate, kui saate, oma ehanimedega
või koidu- või keskpäevanimedega,
ei ole need teie, kes teaks üht inimsaatust.

VIIMNE SÜNDIMINE

MIGUEL HERNÁNDEZI SURMA PUHUL

I

Ma ei tea. Seal muusikat polnud.
Su suured sinised silmad
jäid lahti, katteks taipamatu tühjus,
tumedaist kiviplaatidest taevas,
valdav mass, mis aeglaselt vaob ja võlvub su üle,
sa üksildane keha, mõõtmatu,
ainumane täna selle maa peal,
mis sinuga seotult on pagemas päikeste seas.

Tähine haud, kes sa kaugusis tiirled,
kaasas vaid tema, ta koolnud keha.
See maa, kes sa, kaasas vaid tema luud,
nõnda lendad, inimesi põlates.
Põgene! Kao! Mitte kedagi pole,
täna pole muud kui vaid tema tohutu mõttetaak,
maa, sinu tiirul kesk lembeid tähti.
Vaid see kuu, kes veel püsib öös,
ehk vaatleb elamise mäge.
Sina hull ja armunud, kes sa kannad oma rinnal,
oh halastus, teda, sina katmatu maa!
Oh taevaste üksildus! Vaid tähed
valgustavad täna ta põrmu.

II

Ei, mitte ükski inimpilk
oma klaasi ärgu taevamarmori poole tõstku.
Ärge puutuge teda. Te ei suudagi. Tema teadis,
vaid tema teadis. Sina, inimene, vaid sina, üleni
valude isa. Liha vaid armastusele. Elu
vaid armastusele. Jah. Jõed
voolaku kiiremini: vesi
muutugu vereks: kallas
kuhjaku rohelust: tung
merre suundugu sinusse, auväärt keha,
üllas valgusest keha, kes sa enese andsid
mürisedes armastusest otsekui maa, otsekui kalju,
ühinemiskarjega, äkilise kiirega
ainumalt elavas rinnas.

Ei ühtki, ei ühtki. Mitte üht inimest. Needsamad käed
päev päeva järel kägistasid ta tähekõri. Lämmatasid
selle valgusekaevu, mis inimesi jootis.
See murdev ausära, see üllas, mis kord
inimestele ilmutab oma sihti, see
on kõnelnud lille, mere, sule ja tähe keelt.
Jah, varjake, varjake oma nägu. Vaotage nüüd
see maasse, kaevake mustale mõttele haud
ja salvake mulda oma käed, küüned, sõrmed,
millega kogu tema hõngava elu te kägistasite.

III

Nüüd ei saa keegi halada küllalt.
Su ilus süda, mis armastama sündind,
suri, on surnud, surnud, kustunud, lahitud julmast raevust.
Ah! Kes ütles, et inimene armastust tunneb?
Kes pani lootma armastuse ilmatuleku päeva?
Kes ütles, et hinged ootavad armastust ja õitsevad ta hoolel?
Et armastuse kaikuv viis on inimeste kuulmete jaoks?

Kerge muld, tõuse lendu!
Lenda vaid sina ja page!
Kaunis maa, page üürikeste, kadunud inimeste seast,
sõgedate vihajäänuste, julma kehakärestiku eest,
mida sa täna põlgad ja hülgad.

Page, sina kaunis pärand,
taevasse kaugusse oma aardega üksi.
Tema rikkus su täheelu süles
annab sihi, ta igisäravat siredat keha
surematusse, inimesteta valgusse kannad.

SÜDAME AJALUGU

VÄLJAKUL

On ilus, on ilus ja alandlikult usaldav, sügavalt elustav
tunda end päikese all, kesk teisi, tõugatud takka,
kantud, veetud, kaasa haaratud, kärasse kistud.

Ei ole hea
jääda kuhugi randa
mingiks kaiks või mingiks limukaks, kes lubjastudes
püüab matkida kaljut.
Puhas ja kirgas on osaleda hoopis
voolamise ja endakaotuse õnnes,
leida end liikumises, kus inimeste vägev süda avaralt
tuksub.

Nagu see, kes elab seal, ma ei tea mis korrusel,
ja ma olen teda treppidest laskumas näinud
ja söakalt sisenemas, kadumas rahvahulka.
Suur hulk läks mööda. Ent pisimgi sellesse liitunud süda
oli tuntav.
Kes tundis ta seal ära? Lootuses, kindluses, usus, ujedas
vapruses,
alandlikus vaikuses temagi
möödus seal.

Oli suur lahtine väljak ja oli olemise hõng.
Hõng heledas päikeses ja hõljuvas tuules,
suures tuules, mis riivas oma käega päid,
oma suure käega, mis paitas ja värskendas liitunud laupu.

Ja oli looklev rodu, mis liikus
nagu üksainus olend, võib-olla väeti, võib-olla vägev,
ent olev ja adutav, ent asustav maad.

Seal võib igaüks vaadelda end, lõbustada end ja tunnetada
end.

Kui üksinda õhtul oma köetud kabinetis,
peas võõrad silmad, suus küsimus,
tahad omaenda kujutluselt pärida midagi,

siis ära otsi end peeglist
lahtunud sõnul, milles sa ennast ei kuule.
Lasku, hilju lasku ja otsi end teiste seast.
Seal on nad kõik ja nende seas sina.
Oh paljasta end ja sula sisse ja tunneta end.
Mine sinna hilju nagu supleja, kes ujedalt ja väga hellalt
vahutavasse vette

pistab esmalt jalad,
tunneb kerkivat vett ja juba saab julgust ja juba ongi
peaaegu valmis.

Ja nüüd, kus vesi on vööni, ei söandata veel!
Ent tema ajab laiali käed, oma mõlemad käed, ja üleni
andub.

Ja tunnetab seal oma jõudu ja sirgub ja söőstab
ja liigub ja pillub vahtu ja hüppab ja usub
ja lööb ja lahutab elavat vett ja laulab ja on ise noor.

Niimoodi mine, jalad paljad. Mine rahvamurdu, mine
väljakule.

Mine keset voogu, mis nõuab sind, ja tunne seal iseennast.
Oh sina pisike süda, sina süda, kes tuksuda tahad,
et olla ise ja olla see üksmeelne süda, mis hõlmab ka sind!

LUULETAJA LAULAB KÕIGI EEST

I

Seal on nad kõik, ja möödumas neid sa näed.
Oh jaa, seal, kuis tahaksid sekkuda, ära end tunda!

Südames märatsev vihur ajab su marru.
Ihu tummade sisevallide vastu
valumassi meeletut pritsleb.

Ja siis võtad end kokku viimses pinges. Nad mööduvad, jah.
Nad mööduvad kõik. On lapsi, naisi. Tõsiseid mehi. Lein ja pilgud.
Ja üksainus hulk, ühine olend, rivisse koondub.
Ja sina, süda tõmbunud kokku, kramplev keset su
üksildast valu, oma viimses pinges uputad enda.
Jah, kuidas end lõpuks siis avastad, leiad!
Sinna lainesse rahuga heidad. Vaikselt huljud.
Ja kulged heljumisi otsekui hällis, leebudes üha.
Ja sa kuuled kumedat heli, nagu sumbunud palvelaulu.
Need on tuhanded südamed koos ühes südames, mis sind kannab.

II

Ühes südames, mis sind kannab.
Lahti ütle omaenese valust. Avarda oma surutud südant.
Üksainus süda sind läbib, üksainus tukse sinu silmisse tõuseb,
võimukalt tungib su kehasse, kergitab rinda, liikuma paneb käed, nüüd kus sa edasi kandud.
Ja kui sa hetkeks tõused, hetkeks häält tõstad,
tean ma hästi, mida sa laulad.
See, mis kõigist tumedaist kehadest, otse lõputuist, liitunud on ja välguna vihvatand välja,
mis läbi kehade, läbi hingede äkitselt vabaneb sinu hõikes,
see on nende hääl, kes sind kannavad, kõrgele tõusnud tõeline hääl,
milles sina võid kuulata end, milles sina, imestades, ära end tunned.
Hääl, mis läbi su kõri, kõigist hajusaist südameist õhus puhtana tõuseb.

III

Ja kõikide kõrvade jaoks. Jah. Näe, kuidas nad kuulavad sind.
Nad kuulavad iseennast. Nad kuulavad ühtainsat häält, mis nendele laulab.
Kui laulu enese mass, nad liiguvad nagu laine.
Ja sina, uppunud, lausa lahustunud, nende olemise ühe sõlmena ära end tunned.
Heliseb hääl, mis neid kannab. Ta maha heidab kui tee.
Kõik taimed tallavad teda.
Kaunilt nad tallavad teda, oma ihuga voolivad teda.
Ja tema end avali laotab ja pakub ennast, ja hulk astub väärikalt mööda.

Ta kerkib kui mägi. Nende teel, kes lähevad.
Ja ta kirka tipuni tõuseb. Ja palgeil avaneb päike.
Ja mäeharjal, oma ülevuses, kõik laulavad juba.
Ja sinu hääl on see, mis neid väljendab. Su ühine, kõrgele tõusnud hääl.

Ja vägev taevas, täiesti olev,
suursuguselt nüüd vastu hüüab terve kaja inimesest.

ALATI HULKUR

Oleme aeglaselt käinud, järele jätmata iial.
Tulime teele ühel hommikul, ammu, oh jaa, väga ammu.
Oleme käinud piki maanteid ja jalgradu, läbi steppide ja tasandike.
Halle oimukohti peksnud tugevad tuuled. Juuksed täis tolmu, okkaid, lehti, mõnikord lilli.
Oleme kuulnud metsloomade möirgeid öösel, kui magasime julgustava lõkke ääres.
Ja kastesil koidikuil oleme kuulnud vidistavaid linde.
Ja oleme näinud jämedaid madusid loogeldes joonistamas küsimusi tolmu.
Ja meile on tuntud pikk ja kauge vastus elevandikarjalt.
Pühvlid ja piisonid, lontsakad rumalad jõehobud, nahksed kaimanid, väetid koolibrid.
Ja tohutud kosed, kuhu inimkeha langeks kui leht.
Ja usutamatu briisi puhumine.
Ja nuga ürgmetsas ja valged kihvad ja metsloomade ja

nende ohvrite röögatu rüsin pagedes rüüstava metsa-
palangu eest.
Ja oleme käinud asulais. Mustad või valged, viletsad
puha. Mehed ja naised.
Lapsed kui suled. Üks tõmmu suleke, üks ohe, võib-olla
vari, kõrkjas mingi.
Ja suur ja kumer varjutus taevas hüttide kohal. Ja nõid.
Ja ta hõredad hambad.

Ja tamtamm hämaras. Ja lõke ja laul. Oh kes küll nutab?
Ei ole ürgmets see, kes nutab. On vaid varjud, inimesed.
On vaid kõikjal üks laps, unustatud ja paljas.
On üks ilmatu hämaralaps, keda olen ma näinud, värisedes
ise.

Ja üha edasi. Väljad, stepid. Teine taevas ja teine kliima.

Rännumees, kes sa oma silmil haarad seda kõike.
Mees, kes sa teele tulid hommikul, ammu, lausa lõpmatu
aja eest.
Seadsid sammu, esimest sammu paljajalu. Kas mäletad?
Ja nüüd ühel liikumatul hetkel näib, et sul kõik on meeles.
Edasi . . .

TÕELUS

Jah, ta on paigal,
mitte sugugi armastuseta,
mitte sugugi pageva unena, mitte sugugi pelga soovina.
Sel lõunatunnil on ta siin
valgena, kallina, puhtana, ülikirkana,
sel täiusliku päeva lüümel tunnil.

Sellesamana, mis võiks olla öösel.
Sest sa oled alati olemas.
Olen palju unelnud. Kogu elu unelnud. Kogu elu haaranud
kujusid, pihtinud kujudele.
Kogu elu pimedana joonistanud inimeste piirdeid.

Meenutan mõnd armastust: kas oli see armastus?
Meenutan mõnd südant: kas oli sel südame kuju?

Meenutan mõnd muusikat, mida püüdsin kuulda mõnes
rinnas.
Jäin magama mõnele suletud rinnale. Ja unelesin armas-
tuse kaunist värvist tuksuvas südames.

Haarasin kujusid, seirasin muresid:
kuulasin tuult,
mis öösiti peksles ja äkki manas mu ette ühe keha,
käti sirutava, ja ma kuulsin ta häält. Ja minu nime. Ja
see oli kuulda . . .

Ent midagi polnud kuulda.
Nõnda oli elus,
kõigis raamatuis,
liivalagedail, merelaineil, koopais, ajalikkuses . . .

Alati unneldes või vaikides.
Rõivad rebitud seljast. Või uuesti selga pandud.
Või äkki üheskoos kuskil kaljul, alasti, ohjeldamata.

Ent pettes ennast.

Ja täna
siin, selles toas koos päiksega,
õrna, peaaegu taltsa päiksega,
täna olen paigal
siinsamas, aken lahti, oodates.
Ent mitte seda oodates, mis iial ei tule.
Sest et sina ju tuled. Sest et hetke eest läksid ja tuled
taas.
Tuled taas ja ma näen su tulekut valge müüri taustal.
Ühes aias. Ja ma näen su tulekut rohetavate akaatsiate
vahel,
keset elavaid hõnge ja kõlasid . . .

Ei sugugi armastuseta,
ei sugugi igatsusena,
ei sugugi pelga soovina.
Vaid oma täpseis piirdeis,
mida mul pole tarvis
joonistada
unes . . .

MERINE MAA

Seal avaral seljakul elas ta minuga koos.
Me elasime mere kohal.
Sageli oli ta mulle öelnud:
«Oo, elada vaid kahekesi seal
kaljude keskel, palja taeva ja tõelise päikese all!»
Ja ta sai mu endaga sinna. Onnike rippus,
nagu oleks teda kaljult kukkumise peal
kätte haaranud mingi meid armastav vägi.

Seal me elasime. Nägime eemal
taeva taustal mäkketõusvate kitsede piirdeid.
Kõlas kauge sarvehüüd
kui tukkuv kõu.
Kõikjal oli pelk ja täielik elu.
Seal, heldes päikesekullas kivil
kasvas mu hinge, põlistus ta kuju.
Aina kartsin näha seda kaduvat.

Kui ta mu embusse surus selle,
näis, et eelkõige hoidmaks tagasi seda.
Ah kuidas uurisin seda, õrnuse järel õrnus,
mida pakkus ta siredast siredam keha.

See, mis üllatas mind üle kõige, oli ta sulnis soojus.
Ja ta hääle kõla,
kui ma teda ei näinud,
näis aina mulle kui tuul keset rünkaid.
Seal polnud ju puid. Vaevalt üks vaher, vaevalt üks mänd.
Vahel mõni mäenukk võpatas lämbuvast karjest.
Ent võimukas taevas jagas kuldset valgust, erksaid värve, mahedat tuult.

Kaugel oli meri: puhas indigosina.
Järsud rünkad näisid kui valatud ja kivistund päikese säras.

Kollases valguses kõik näis tükeldatud,
kirev, kestev
Jupiteri vägilastaeva aegadest saadik.

Ent mäetipus kõigel oli mõõt. Ja tema
kõneles sulnilt, ja mahedus oli me ümber,
ja kõik maapealne hurm jäi vakka sel maalapil, õnnesõlmes.

Oli päevi, kus olin üksi.
Ta tõusis enne mind, ja kui ärkasin mina,
siis vaid üks puhas ja tasane tuul tuli vaikides aknast sisse.

Kogu päev oli niisama vaikne,
igavene päev kestva valgusega.
Ta hulkus ehk kõrgendikel, ja kui ta naasis, oli nagu valdav väsimus ta silmis.

Nagu lõpule jõudnud loojak,
nagu öö, mida mina ei tundnud.
Nagu ei näinuks ta silmad kõike seda valgust, mis ümbritses meid.

Öösel magas ta sügavalt, ja mina valvasin,
ja mina kõhklesin ta puutumatu teki kohal,
ja tema rind ei liikund.

Ent hommik oli sulnis. Kui kärsitult ihkasin seda!
Selged silmad avanesid, elustusid naeratades.
Ja näisid sündivat sulnid suudlused, ja liiliavalge summutatud päike
tuli sisse aknast.

Aina läinud, tulnud, saabunud, peatatud,
aina lõpmatult luuratud,
nii ta elas minuga üksildasel seljakul.
Ja mina vaid leebusin, nähes oma embuses õnnelikult uinumas teda
mõnel pikal siidisel ööl.

Merine maa, mis kaalutult tiirles,
lõpmatut armastushirmu kandes,
pilgeni tulvil seletatud õnne.

KOOLI SÕITES

Kooli sõitsin ma rattal.
Mööda üht vaikset tänavat uhke ja saladusliku linna
keskel.

Möödus laternate rida ja vankrid ei teinud müra.
Nad möödusid, rakmeis kõrb või raudjas, kes astus
väärikal sammul.

Kuidas tõstsid nad jalga, härrandlikud, enesekindlad,
maailma põlgamata, ent vaadeldes küll
oma kuninglike lakkade alt!
Ja majades? Vanad daamid, pitsi rohkem kui ennast,
vaiksed heegeldised, kõrged soengud, iidsed sametid
möödusid minust: puhas vaikus, lohisemas aeglase,
hiilgava hoburakendi taga.

Sõitsin rattal, lausa tiiblesin hingeldades.
Ja laiad olid kõnniteed päikselise tänava ääres.
Päikesepaistel lendles üks juhuslik liblikas vankrite
kohal ja kõnniteedel

üle aeglaste, häguste käijate peade.
Nood olid emad, kes jalutasid mudilasi.
Ja isad, teel klaaskantseleidesse, unebüroodesse...
Möödudes vaatasin neid.
Mina aga sõudsin kesk sulnist hägu, ja seal polnud
liblikas juhuslik võõras.

Kalbena ses kimmeldavas talveõhtus
suurdus ta vaiksel tänaval, lehvides hilju otsekui üle
mõne varjatud oru.

Ja ma nägin teda vahel hõljuma jäävat
mõnes paigas, mis võinuks olla jõe meelikas kallas.
Ah, miski ei olnud hirmus.
Sel tänaval linna keskel oli paras kallak ja innuga
sõitsin ma üles.

Tuul kiskus kübaraid vanade daamide peast.
Härrade malbeist jalutuskeppidest ei teinud ta välja.
Ent otsekui terendav roos peaaegu suudluse kombel
süttis ta süütuil palgeil.

Puuderea all oli liikumatu vine, mis õrnana püsis
sinitaeva all. Ja mina, lausa tõugatud tuulest,
möödusin ruttu oma rattal ja naeratasin...
ja ma mäletan täpselt,
kui saladuslikult ma kokku panin koolimaja lävel oma
tiivad.

KLASS

Otsekui laps, kes udusel õhtul oma tükki tahab öelda ja
uinub.

Ja õpetaja seal oma vägevas puldis on tumm ega kuula.
Ja viimasel tunnil on imbunud sisse üks kerge ja tõhus
vine,

kiiresti tihenev, ja ta on mässimas sisse kõiki.
Kõiki neid vaguraid, vaikseid, mõistlikke, ohkavaid,
nii äratuntavaid tõesti.
Hommikul mängisid nad,
riidlesid, kavandasid oma piire ja nurki, oma naermist
ja needmist, oma nutmistki võib-olla.
Ja nüüd üks kuulmatu iil, üks udu, üks vaikus, peaaegu
suudlus neid liidab,

neid hajutab, hellitab, mahedalt taas seab kokku.
Nüüd nad on nagu on. Nüüd võib ära neid tunda.
Ja klassis on uinumas kõik.
Ja veel tõuseb üks hääl, sest uinunud klass elab üle
iseenda,

üks umbne, sihitu hääl, mis on kuuldav, ent enam ei
teata, kelle see on.

Ja on olemas sulnis, lausa lõhnav ja joovastav udu,
ja kõigi pead on kõrgemal mahedast pilvest, mis mässib
neid sisse.

Ja võib-olla pooleldi ärkab üks poiss, avab silmad
ja vaatab ja kõrget täiskritseldatud pultigi näeb
ja selles kopsakat, otsekui räbalaist tehtud kuju:
magavat, ümbervajunud,
hälbinud õpetajat, kes seal näeb und.

ELU HARJAL

Siin sina, siin mina: siin me mõlemad. Oleme tasapisi
tõusnud sellele mäele.
Kas oled väsinud, vaevatud? «Oh ei!» — ja sa naeratad
mulle. Ja peaaegu hellalt.
Kuulen su hingeldamist ja vaatan su silmi.

Sina vaatad avarat maastikku seal all sügavikus.
Kõik selle oleme läbi käinud. Oh jaa, ära ehmu.
Oli hommik, kui tulime teele. Keegi meid ei saatnud.
Salaja tulime tulema
selle kauni päikese poole seal oru taga.
Päikseline keskpäev, kaev, lai lauskmaa, kingud, luited;
too kuristik ja too tihnik; okastraadid, kibuvitsad,
kõrged võimukad kotkad.
Ja edasi too kuru, mahe õõnestik, siidiselt värskendav
peavari.
Kas mäletad? Terve päev, pikem kui pikk: oli sulneid
hetki, oli väsinud samme, oli vermeid jalgadel;
kõik läks kui linnulennul.
Ja äkki olemegi siin. Kus? Ühe mäe tipus.
Kõik oli harjaletõus, isegi lõhangud, isegi laskumised,
isegi hetk, kus kahtlesin ja pöördusin tagasi ja jäin maha,
ise põrnitsedes taevast, mida ei peegeldanud mu klaasine
pilk.
Ja kõik oli kerkimine, tasane tõus, aeglane edasi-
jõudmine,
peaaegu ebateadlik.
Ja siin me olemegi, mäe tipus, juuksed valged ja puhtad
kui lumi.
Kõik on kirkus sel harjal. Puhub hell tuul, lõhnatu,
lüüme.
Ja vaikiv lumi, mis ümbritseb meid,
kannab väärikalt meid, kes me liibunult üksühe vastu
vaatame laia maastikku, seda kõike me pilgu ees.
Kõike, mida valgustab igavene päike, mis paistab veel
meiegi peale.

AVARUSE RIIGIS

KELLELE MA KIRJUTAN

I

Kellele ma kirjutan? küsis mult kroonik, ajakirjanik või
lihtsalt uudishimutseja.

Ei kirjuta ma härrale kõrgis sakoülikonnas ega ta
kurjadele vurrudele, mitte isegi ta häbitule manitsus-
registrile kurbade helilainete vahel.

Samuti mitte tõldautole ega sellesse peitunud daamile
lornjeti välgatusele, mis on kui külm kiir klaaside taga).

Ma kirjutan võib-olla neile, kes mind ei loe. Sellele
naisele, kes jookseb tänaval, otsekui tema peaks avama
koidu väravad.

Või sellele raugale, kes istub pingil sel pisikesel platsil,
kui teda lembelt haarab loojuv päike, ümbritseb teda
oma kiirtega ja harutab siis taas need lahti.

Kõigile neile, kes mind ei loe, neile, kes ei hooli minust,
ent ometi hoolivad minust (kuigi tundmata mind).

Sellele tüdrukule, kes mind möödudes vaatab, seiklus-
kaaslasele maailma elus.

Ja sellele eidele, kes värava ees istudes on näinud elu,
paljude elude ilmatoojale, kelle käed on väsind.

Ma kirjutan armunule, sellele, kes läks mööda, ahastus
silmis, sellele, kes teda kuulis, sellele, kes möödudes
ei näinud, sellele, kes lõpuks langes, kui ta küsis ja
ja teda ei kuuldud.

Ma kirjutan kõigile. Neile, kes mind ei loe, ma kirjutan
ennekõike. Ühele, teisele, rahvahulgale. Ja hingedele ja
suudele ja kõrvadele, kus mind kuulmatagi
asub minu sõna.

II

Ent ma kirjutan ka mõrvarile. Temale, kes kinnisilmi,
sööstis kellegi rinnale ja hammustas ta surnuks ja
toitis ennast ja tõusis siis nõdrameelsena üles.

Temale, kes kerkis kui nördimustorn ja kukkus maailma
peale puruks.

Ja surnud naistele ja surnud lastele ja surevatele
meestele.

Ja temale, kes salamahti avas gaasikraanid ja terve linn
sai hukka ja kumama jäi laipade mägi.

Ja süütule neiule kõige ta naeratusega, südamega ja hapra
medaljoniga, — sealtsamast läks läbi rüüstajate vägi.

Ja rüüstajate väele, kes viimati nelja ajades uputas enda
laineis.

Ja neile laineile, lõpmatule merele.

Oh ei, mitte lõpmatule. Lõplikule merele, tema lausa
inimlikele piiridele, otsekui elavale põuele.

(Praegu läheb sinna üks laps, kümbleb üks laps, ja meri,
mere süda on tema pulsis.)

Ja viimsele vaatele, piiratuimale Viimsele Vaatele, mille
rüpes miski uinub.

Magavad kõik. Mõrvar ja kannatanu, see, kes käsib, ja see,
kes sünnib, see, kes lahkus, ja see, kes tärkab,
see, kelle tahe on kuiv, ja see, kelle meel on krobeline
kui müür.

Hoiatajale ja hoiatatule, heale ja kurvale, ainetule häälele
ja kogu maailma ainele.

Sinule, jumaldamisvõõrale, kes sa isegi tahtmata vaadata
neid ridu neid loed.

Sinule ja sellele kõigele, mis elab sinu sees,
mina kirjutangi.

INIMLIK AINE

Ja sina, kes sa pilkases öös avasid silmad ja tõusid.
Sa astusid akna juurde.
Öine linn. Mida vaatad sa? Kõik nad lähevad, kaugel.
Kõik nad lähevad, ligidal.
Kõik väga üksmeelselt öös. Ja kõik ja igaüks oma aknal,
ainsal ja igakordsel.

Kui sa tõstad selle käe, tajub linn seda hetkel ja võbeleb
vees.

Ja kui sa nimetad ja vaatad, teavad kõik, et sa vaatad,
ja ootavad, ja linn ühe aine puhta voo võtab vastu.
Kogu linn voogab ühtselt ja kogu linn on üksainus aine:
üksainus voog, milles on olemas kõik, mille pärast on
olemas kõik ja kus asuvad kõik; saabuvad, tuikavad,
loovad.

Voog puhtast ainest, mille sees sa end tunned ja mis on
olemas sinugi jaoks ja mis väga kaugelt jõuab su juurde.
Seal hingab ta — oh inimsust! — kogu suuruses, oma
sügavas, lausa piiritus mõõtmes.

Oh kui hiiglasuur on su ihu.
Kogu see aine, mis ilmub oleva põhjast,
mis viivuks seisatab ja järgneb sulle, kandes laiali sind ja
pärandades sind, see, mille varal sina väärikalt edasi
kandud.

Kõiges on su hiiglasuur ihu, küll selles, küll tolles teises,
küll selles tüdrukus, küll tolles eides,
küll tolles sõjamehes, keda ei tunta, seal, aegade
sügavikus, ja ta tuksub koos sinuga.
Ühes sinuga keiser ja sõdur, munk ja üksiklane. Ühes
sinuga,
kalbe kurtisaan, kes äsja punaga jumestas oma nukraid
palgeid, ah kui närtsinuid. Seal, aastasadade
lõputuses.
Ent siin ta naeratab ühes sinuga, puhtas ainevoos kahlab
ja väreleb neitsina.
Nagu see range valitsejagi, kes kalgilt hukka mõistab,
seal, kaugeimas öös, ja nüüd läbi puhta lapsesuu temagi
hingab.
Kõik, usaldades end ainsasse võnkumisse, mis ühendab
kõiki,
või õigemini, mis kõiki kokku liidab ja päästab ja teeb ja
saadab, ja kaob seal,
ikka veel ühtsena, tulevikku.

Oh, kõik on olevik.

Voog, mõõtmeilt ainuline, mis algab ajas ja jätkub ja mil
pole vanust.
Või on, jah on, nagu Inimesel.

VERI

Ent kui pulsi tõukel
veri aeglase voona uurima läheb,
osa andma ta läheb
kätesse ja peeneneb sõrmeotstes,
jalgadesse ja puudutab mulda,
peaaegu puudutab mulda,
iial seda saavutamata.
(On piir, peaaegu sein
eraldamas lümfi ja mulda, mil on määratud ühineda,
kuid palju hiljem.
Oh edasilükatud, ent kindlaid pulmi.)

Ütlen, et kui pulsi tõukel
käte lõppu ta jõuab reipal käigul
värskendades, jagades
uut noorust ja, võiks öelda,
uut lootust...
kui naastes ta on tume,
kurb, kuhtunud inimveri,
vari, mis oma tunneleid pidi
igilähtele tagasi pöördub.

Mis on tema taak? — ütle.

Ta saabus käesse, ja see
nüüd peost lasi adrakure
või peost pani sule
või kuivatas niisket palet,
mille eest raudne riist,
kõblas või kellu või nuga,
üheks hetkeks sattus varju.

Reibas vool aga haaras taaga,
kogu teadmuse tumedast pingest,
ja alustas tagasiteed.
Veri, taagaks inimlik teadmus!
Üha kõrgemale, aegamööda
nagu ilmatu kandam ta kerkib
inimese sees. Esmalt käes
ta on teatega valust, siis õlas:
mis ilmatu raskus!
Ja siis otsib ta pimesi püstloodis teel
löögastust, lätet,
elu, valguse allikat: värsket
kaevu, kus pesta oma määrdunud hamet,
et uuesti tõusta, tagant tõugatud leebelt,
õhuvaimu tulvil, minna leebelt
uuesti, midagi mäletamata,
uudishimutsema,
esmalt uurima, siis üllatuma, siis jagama
oma igapäevast kindlat, puhast, sügavat lootust.

Tõsi on, et vahel ta suus veel sädeleb
ja saab
inimsõnaks.

KIRJANDUSLUGU

Nähti üht kurba rauka, elust, mitte eal aga armastusest
väsinut, möödumas hilju.
Vahel mõtles keegi: Kas tähtsaks saab või oli juba
tähtis ta nimi? Hertsog de Rivas? Lausa matusehiilgus,
milles ta elas, ju mõndagi vaeb, ent hägune tuli
juba murdub ta silmis, mis vist iial ei saand elusäradest
täis.
Kui hertsog ta poleks, mis siis? . . . See raugani ei
jõudnud.
Suri õitseeas Espronceda, vahest siis, kui ta nõrkes
aja kandami all, selle segaste tavade all,
mis vist ju lõpuni tulvasid eheda südame üle.
Kui ta noor oli, tundus tema meelikas nägu
mõne keeva vulkaani taoline lausa.
Sõnad . . . Laavana lause Madridis raksatas,
nagu ka Londonis, Prantsusmaal, tollases Lissabonis.
Ulmad ja juuksed olid ümber püstise pea.
Põues kätkes valmiv, vajalik aine,
närvlikult käesse tuksatades, vaevalt leides jõudu,
et õrnalt liigutada sõrmi . . . Ta sureb.
Ent tema kuju tõuseb, ja suvaliselt
muutub rüü. Siin on austatud ainet.
Tärkab ja sirgub purustav jõud,
mis lööb õide, pigem pähe, ja sädeleb.
Ja aroomid? Romantika hõng on viimne koopia
sellest, mis oli, lahustatud olemus teistele hingedele,
kes seda hingavad, joovastuvad. Vannuvad selle nimel.

Ja siis? Poeet pole üksnes ta värsid. Mööduvad kurvad
kujud,
kes matkivad ta tundmatut päristõde, pistavad
valgele lehele käe, et reeta ja valetada.
Lakutud juuksed, hädiselt tudisevad kujud,
karjatused tühjusse, nagu kisendaks tumm,
ei kuskil õhku, naeratus — nagu matkimisest piisaks.
Elada . . . «Mu süda, piisake
puhast vett,» — nii ütles see, kes suutis ja teadis.
Ja ta oli segu elust, tõest ja jõust, oli sau,
töödeldav sau, suurepärane aine.
Ta murdus ruttu: ainus löök. Killud, leegid.
Sest tema tuli jäi hõõguma. Ja miski süttis.

Ent poeet vahel on ülestõusnud teadvus.
Keegi on öelnud: «Poeet, see on teadvus, mis seisab
lõpuni püsti.» Ja kui tihti on raske
olla olemas ja viia täide. Vabadus, oo sinu nime!
Teenida tähendab olla vaba, lõpuni minna
nii nagu merre jõgi, mis sünnibki täide viies.
Vabadus, inimlik nimi. «Muust vabastasin enda,
aga nois ennast leian, üha lõhkudes ennast
kuni viimase, ainsa — vaba piirituseni!»

Kirjutada tähendab paberile panna mõnd nime —
nagu see, kes toob ilma inimese. Luust ja lihast.
«Parim muusa on see, kes luust ja lihast,» on öeldud,
ja see on tõde: kogu elu luust ja lihast, tõeline,
kombatav, kindel, sihipärane, ajalooline, kõlbla
tahtega, ja nägevad silmad valguse all, mis loojub ja
koidab.

Espronceda laulis ja suri. Päeval enne seda,
mil ta langes, et mitte enam tõusta, ta ratsutas,
ratsutas rohkem kui tohtis, ületas piiri.
Ta naasis kui lõpmatult matkalt ja heitis
surmavoodisse siis. Ise selgesti teadlik, tema, kes süütas
iga päev oma tahte, igal hommikul tõustes,
tõrvik käes ja karjatus suus. Teised mõtlesid: Sõnad,
päh, sõnad . . . Ta leegitseb veel. Ent samuti sumbub.
Ent see pole tähtis. Olgu pärijaks teised leegid.

PORTREED NIMEGA

SÜNNIPÄEV

(Jätkuv autoportree)

Ma ei tea, mitu aastat mul saabki täis,
aga seda ma tean, et nad on rasked raudsed lülid.
Nad on üksteise küljes ja mu ümber mu kuju järgi,
nemad ongi tegelikult mu kuju
ja nende hirmsas vabaduses ja sõltuvuses ja aines mina tunnetan ennast.

Nad on pikk lugu mu elust.
Esimese algul
kurb lapsekisa teatas või veeris andmeid minust.
Olid kutsutud kõik kohal rõõmsalt ja reipalt...
Ent see ei olnud muud kui üksainuke silp,
üks pisike kila,
ennast avaldav tummus hirmu silmade all.

Teist lüli ma puutusin. Seal liikus miski.
See väljendas saabunud, sõltuvat lapsepõlve.
Oli see lapse või kurjuseingli oma, udusule või tähe oma, ent see oli tõelus,
mis sai pildiks ühes sinises silmapaaris.

Suur lüli aga enesest teatab. Täna tunnen seda möödumas kui otsustavat astet.
Veel teine, mis painutas ülitõrksa, kõvakämblase nooruse jäigaks kujuks.
Raua vahelt välkumas hambad, soomussärgi all plahvatav süda;
ei, see ei olnud enam aheldatud laps, üleni seotud, või oma vabadusest laulmas,
suu suu vastu vetega, kes teda ei tunne.

Veel üks väga suur aste. Keskendatud kirkus.
Esmakordselt ilmatu tõetaak õlal.
Taustaks too silmapiir, ja ülimas pinges kerkib peaaegu nähtamatu käsi
teed osutama kõigile, kes tahavad puutuda koitu.

Veel astmeid, veel kõvu lülisid, veel külma rauda.
Musklite vastuhakk.
Ent süda on põlev ja voolav,
ja elu ja kestvus ja kartus
on vaid üks võidukas pinge.

Kellele raud? Võimsale rakisele, ning kui võbisev muskel teadlikuks saab,
katkebki ühendus.
Üldine, paratamatu laviin, mis saabus ja vastu võeti lahtisi käsi — karglevad ritsikad kõigutavad kette,
mis kui valgusevihud ripuvad maani. Oh lõputa lugu.

Ma ei tea, mitu lüli täis mul saab.
Tean, et arv on suur ja kahel käel seda puutun
kui tärgitut elavasse rinda — kas saastamata hinge?
Oh, väga saastatud, kogu elu saastatud hinge.
Nõnda siis põues, ette seatud otsekui elu, ümberringi otsekui kõiksus:

kogu hing!

LÕPETUSE LUULETUSED

AASTAD

Kas aastad tähendavad oma kaalu või oma ajalugu?
Kõige raskem on lahkumine
aegapidi, veel armastades, naeratades. Ja öeldakse: «Noor,
oh kui noor on su nägu...» Nägu, mitte ise? Keel on täpne.
Oma teed lähevad need üllatavad kujud. Sest silm — veel elav —
vaatab ja kopeerib juustekulda, roosilist ihu, äkilist vandlivalevust. Selge on naer
kõigile, temale ka, elavale, kuulvale.
Ent aastad heidavad
mingit ümarat tuhmi kuma
ja ta kõnnib vihatud märgutule poole. Ja teda pole näha
või on vaevalt, sest ta läheb tundmatuna oma teed
ja ta nägu jääb kaetuks.
Ei ole võimalik purustada ümmargust
klaasi või õhku, seda igavest koonust, kätkevat midagi:
veel üks olevus, liikuv ja mööduv, juba nähtamatu.
Sellal kui teised, vabad, tulevad vastu, pimestavad.

Sest pimestada tähendab lahustada oma elu värskeiks kiiriks.
Ent kes läheb oma teed üksi, kaitstud
oma east, tuleb vastu ja teda ei tajuta. Õhk, liikumatu.
Tema kuuleb ja tajub, sest võõras müür
röövib talt valguse, olles ise vaid õhk
valgusele, tulevale, läbitungivale.
Hing läinud oma teed, oma jalgel tuleb vastu veel see, kes elab.

SUUDLUSED NAGU MERI

Ei loe embleemid
ega tühjad sõnad, mis on vaid õhk.
Loeb selle kaja, mida olen kuulnud ja kuuland,
Sinu hääl, mis surnuna elab, nagu minagi,
kes ma siin möödudes sinuga räägin.

Oled püsivam,
vastupidavam, ei mitte, et sind suudelnud olen
või et sinus tabasin olemiskindluse.
Vaid nii nagu meri,
mis liiva pealetungi järel endasse tõmbub.
Rohelisena või vahutavana kaugeneb õnnelik meri.
Nii nagu tema on läinud ja tulnud, ei sina tule iial.
Võib-olla seepärast, et veereldes
lõputult kaldale, ta ei suuda sind leida.
Sinu vahutav jälg
jääb kaldale, kui vesi taandub.

Vaid kaldaid kohtan. Vaid häält, mis minusse lõikus.
Nagu adru su suudlused.
Nõiduslikud päikese käes ja siis surma kätte läinud.

KESTVUS

Liiga kurb, et seda öelda.
Puud petavad. Ja vaid sära on vete vool.
Vaid muld on kõva.

Ent ihu on uni,
kui seda vaadata, luupainaja, kui tunda.
Nägemus, kui ta eest pageda.
Kivi, kui näha seda unes.

Vaiki kalju kõrval ja uinu.

VIIMSED MÕTTED

Ta sündis ega teadnud. Vastas ega olnud kõnelnud.

Üllatunud hinged vaatavad sind,
kui sa ei möödu. Tuul ei täitu iial.
Su mõte üksi langeb aegamisi.
Nagu koolnud lehed langevad ja jälle
langevad, kui tuul neid pillutab.
Ent neid ootab malbe maa,
mis on lahti. Süda vaikinud, silmad tummad,
su mõte hilju lahtub
õhus. Leebe liikumine. Viimsete okste
kahin, kahvatu unenägu elavast kullast
haihtub . . . Lehed on langemas.

SISUKORD

«LOOMINGU» RAAMATUKOGUS 1978. AASTAL ILMUNUD:

Nr. 1—3. A. H. Tammsaare. MÕTTEID JA MÕTISKLUSI.
Välja kirjutanud, kogunud, koostanud E. Treier.
Nr. 4/5. Ronald David Laing. OMADEGA PUNTRAS.
Inglise keelest P.-E. Rummo.
Nr. 6. Aulikki Oksanen. KIRSIVARGAD.
Soome keelest A. Paikre.
Nr. 7/8. Eyvind Johnson. OLI AASTA 1914.
Rootsi keelest A. Ravel.
Nr. 9/10. Jordan Radičkov. PÜSSIROHUAABITS.
Bulgaaria keelest A. Kurtna.
Nr. 11. Ludvig Holberg. MÄEOTSA JEPPE EHK MATS MÕISA-HÄRRAKS.
Taani keelest A. Alas.
Nr. 12/13. Daniil Granin. NIMEKAIM.
Vene keelest H. Luik.
Nr. 14. Hubert Matve. KAREDAD LOOD.
Nr. 15—17. Jean Cocteau. KOLM NÄIDENDIT.
Prantsuse keelest T. Hallap, H. Kolle ja H. Rajandi.
Nr. 18. Kalju Saaber. MEES, NAINE JA BERNHARDIIN.
Nr. 19/20. Dibaš Kaintšin. KAKTANTŠI JA TEISI JUTTE.
Vene keelest S. Hallik.
Nr. 21/22. Vojtěch Steklač. HÜVASTI, MU ARM.
Tšehhi keelest L. Metsar.
Nr. 23. Andrei Balabuhha. EELKÄIJAD.
Vene keelest A. Kabur.
Nr. 24—26. Jawaharlal Nehru. INDIA AVASTAMINE.
Inglise keelest M. Kark.
Nr. 27/28. Vytautas Martinkus. TUULELIPP PEREKONNAPEOKS.
Leedu keelest M. Loodus.
Nr. 29. Boriss Lavrenjov. TUUL.
Vene keelest J. Karindi.
Nr. 30—33. Jerome K. Jerome. KOLM MEEST PAADIS.
Inglise keelest T. Viires.
Nr. 34. Tatjana Suhhotina-Tolstaja. MINU ISA SURM JA TEMA LAHKUMISE TAGAPÕHI.
Vene keelest L. Hiedel.
Nr. 35. Enn Vetemaa. JÄLLE PÜHA SUSANNA EHK ARMASTUSE KOOL.
Nr. 36/37. Ingmar Bergman. STSEENID ÜHEST ABIELUST.
Rootsi keelest A. Saluäär.
Nr. 38. Timur Pulatov. VALDUSED.
Vene keelest M. Varik.
Nr. 39. Vahagn Grigorjan. LUKKUPANDUD TUBA.
Armeenia keelest A. Jaaksoo.
Nr. 40. Katre Ligi. KÕIGEST EI KÕNNI ÄRA.

Nr. 41/42. Aleksandr Gelman. TAGASISIDE.
Vene keelest J. Ojamaa.
Nr. 43/44. Ryunosuke Akutagawa. HAMMASRATTAD.
Jaapani keelest Ü. Udam.
Nr. 45. Galina Kornilova. KESKÖISED JALUTUSKÄIGUD.
Vene keelest E. Lehiste.
Nr. 46/47. Martin Walser. KÕRVALHAAK. TOALAHING.
Saksa keelest T. Kokla.
Nr. 48/49. Andrei Bitov. LAHKUV MONAHHOV.
Vene keelest J. Aam.
Nr. 50/51. Nikolai Pärna. RÜTM, ELU JA LOOMING.
Vene keelest T. Orav.
Nr. 52. Vicente Aleixandre. SÜDAME AJALUGU.
Hispaania keelest A. Kaalep ja J. Talvet.

«LOOMINGU» RAAMATUKOGU 1966—1978

Abe, Kobo. NELJAS JÄÄAEG. *Jaapani keelest A. Sisask*	11—13	1966
Abramov, Fjodor. PELAGEJA. *Vene keelest P. Mõtsküla*	31	1971
Adams, Valmar. SINU SEKUNDID	44	1971
Aitmatov, Tšõngõz. VALGE LAEV. *Vene keelest H. Luik*	40/41	1971
Aksjonov, Vassili. TEEKOND TÜHJADE TÜNNIDEGA. *Vene keelest T. Kallas*	40/41	1974
Akutagawa, Ryunosuke. HAMMASRATTAD. *Jaapani keelest Ü. Udam*	43/44	1978
Aleixandre, Vicente. SÜDAME AJALUGU. *Hispaania keelest A. Kaalep ja J. Talvet*	52	1978
ALIŠER NAVOII. *Koostanud ja tõlkinud A. Sang*	40	1968
Alliksaar, Artur. NIMETU SAAR	7	1966
Alliksaar, Artur. OLEMATUS VÕIKS JU KA OLEMATA OLLA	9/10	1968
Anar. DANTE JUUBEL. *Aserbaidžaani keelest L. Seppel*	6	1975
Anikanov, Vladimir. MINIATUUR. *Vene keelest V. Traat*	42	1976
Anouilh, Jean. BECKET EHK JUMALA AU. *Prantsuse keelest T. Kõiv*	2/3	1968
Armen, Mkrtitš. HEGHNARI ALLIKAS. *Armeenia keelest S. Tobias-Börner*	9/10	1974
Arnér, Sivar. PIME JA VALGE. *Rootsi keelest A. Ravel*	9/10	1972
Artaud, Antonin. ESSEID JA KIRJU. *Prantsuse keelest O. Ojamaa*	12/13	1975
Aspe, Elisabeth. ENNOSAARE AIN	47/48	1974
Babel, Isaak. MARIA. *Vene keelest O. Jõgi*	43	1972
Babel, Isaak. ODESSA LOOD. *Vene keelest O. Jõgi*	24/25	1966
Bach, Richard. JONATHAN LIVINGSTON MERIKAJAKAS. *Inglise keelest U. Laht*	40	1973
Baer, Karl Ernst v. EESTLASTE ENDEEMILISTEST HAIGUSTEST. *Ladina keelest Ü. Torpats*	33	1976
Baklanov, Grigori. JUULI 1941. *Vene keelest L. Remmelgas*	49—52	1966

Balabuhha, Andrei. EELKÄIJAD.
Vene keelest A. Kabur 23 1978

Baldwin, James. KEEGI EI TEA MINU NIME.
Inglise keelest E. Soosaar 14 1966

Balter, Boriss. HÜVASTI, POISID!
Vene keelest L. Hiedel . . . . 34—37 1976

Baranskaja, Natalja. NÄDALAST NÄDALASSE.
Vene keelest V. Reiman 28 1970

Barthelme, Donald. TAVATUD KOMBED, KOLETUD TEOD.
Inglise keelest E. Soosaar 14 1972

Baturin, Nikolai. OAAS 12/13 1976

Baturin, Nikolai. VARAHILISEL AJAL . . . 4/5 1974

Baudelaire, Charles. KURJA LILLED.
Prantsuse keelest A. Kaalep, J. Kross, I. Laaban, A. Oras, A. Sang ja J. Semper 35/36 1967

Beckett, Samuel. ÕNNELIKUD PÄEVAD.
Inglise keelest V. Kruuspere ja O. Ojamaa . . 27 1969

Bellow, Saul. SAMMLERI PLANEET.
Inglise keelest E. Soosaar . . . . 8—11 1973

Bellow, Saul. PÜÜA PÄEVA.
Inglise keelest E. Soosaar 11/12 1968

Belov, Vassili. IGAPÄINE ASI.
Vene keelest O. Jõgi . . . . 3—5 1970

Bels, Alberts. UURIJA.
Läti keelest I. Saks 28/29 1969

Bergengruen, Werner. SURM TALLINNAS.
Saksa keelest R. Sepp 35 1966

Bergman, Ingmar. STSEENID ÜHEST ABIELUST.
Rootsi keelest A. Saluäär 36/37 1978

Bitov, Andrei. APTEEKRISAAR.
Vene keelest I. Saks 50/51 1971

Bitov, Andrei. LAHKUV MONAHHOV.
Vene keelest J. Aam 48/49 1978

Blažková, Jaroslava. NAILONKUU.
Slovaki keelest L. Remmelgas 28/29 1968

Bobrowski, Johannes. LEVINI VESKI.
Saksa keelest O. Kuningas . . . . . . 46—48 1966

Bocheński, Jacek. TABU.
Poola keelest A. Kurtna 35/36 1969

Borges, Jorge Luis. HARGNEVATE TEEDE AED.
Hispaania keelest O. Ojamaa 5/6 1972

Borges, Jorge Luis. KUNSTTÜKID.
Hispaania keelest O. Ojamaa 50 1976

Borin, Aleksandr. AVARII.
Vene keelest K.-H. Selmet 10/11 1975

Brautigan, Richard. ARBUUSISUHKRUS.
Inglise keelest E. Soosaar 2/3 1977

Brecht, Bertolt. MEES ON MEES. GALILEI ELU. ARTURO UI.
Saksa keelest A. Sang . . . . 36—39 1970

Brecht, Bertolt. PAGULASVESTLUSED.
Saksa keelest A. Kaalep 40/41 1967

Brook, Peter. TÜHI RUUM.
Inglise keelest M. Klaassen 44/45 1972

Bruyn, Günter de. AUHIND.
Saksa keelest R. Tasa . . . . 11—13 1974

Bulgakov, Mihhail. SAATUSLIKUD MUNAD.
Vene keelest E. Hiedel 20/21 1968

Bulgakov, Mihhail. TEATRIROMAAN.
Vene keelest V. Kivilo . . . . 19—21 1966

Bõkov, Vassil. SOTNIKOV.
Vene keelest V. Ilus . . . . 36—38 1971

Büchner, Georg. DANTONI SURM.
Saksa keelest H. Kross 45/46 1973

Camus, Albert. SISYPHOSE MÜÜT.
Prantsuse keelest H. Rajandi 50/51 1972

Camus, Albert. VÕÕRAS.
Prantsuse keelest H. Rajandi 45 1966

Canetti, Elias. MARRAKEŠI HÄÄLED.
Saksa keelest T. Tasa 39 1973

Capote, Truman. KÜLMAVERELISELT.
Inglise keelest E. Soosaar . . . . 31—34 1968

Cassola, Carlo. BUBE PRUUT.
Itaalia keelest A. Kalling . . . . 28—31 1977

Cela, José Camilo. APELSIN ON TALVINE VILI.
Hispaania keelest A. Viir ja O. Ojamaa . . . 20/21 1977

Chabrol, Jean-Pierre. KUULUS TUGITOOL.
Prantsuse keelest L.-M. Kask . . . . . . 37—39 1977

Christie, Agatha. TUHKUR HOBUNE.
Inglise keelest M. Sinisoo . . . . 22—24 1968

Cocteau, Jean. KOLM NÄIDENDIT.
Prantsuse keelest T. Hallap, H. Kolle ja H. Rajandi . . . . 15—17 1978

Conchon, Georges. METSIK RIIK.
Prantsuse keelest H. Rajandi . . . . . . 11—13 1967

Čaks, Aleksandrs. MINU ARMASTUS.
Läti keelest I. Saks 21 1976

Čapek, Karel. RETK HISPAANIASSE.
Tšehhi keelest A. Raid 40/41 1976

Dağlarca, Fasıl Hüsnü. NELJA TIIVAGA LIND.
Türgi keelest L. Seppel 40 1969

Dahl, Robert. MUSI MOPSTI.
Inglise keelest A. Ehin 24 1975

DHAMMAPADA.
Paali keelest L. Mäll 24 1977

Diktonius, Elmer. MAINE HELLUS.
Rootsi keelest J. Kross 4 1968

Doderer, Heimito von. JEERIKU PASUNAD.
Saksa keelest A. Kaalep 43 1970

Dostojevski, Fjodor. ÜLESTÄHENDUSI PÕRANDA ALT.
Vene keelest A. Ehin ja L. Hiedel 48/49 1971

Drabkina, Jelizaveta. TALIHARI.
Vene keelest A. Klejnot . . . . 10—12 1970

Druon, Maurice. ZEUSI MÄLESTUSED.
Prantsuse keelest H. Rajandi . . . . . . 14—16 1968

Dubov, Nikolai. PÕGENIK.
Vene keelest H. Luik 19/20 1967

Duras, Marguerite. MODERATO CANTABILE.
Prantsuse keelest A. Pärsimägi 6 1970

Dumbadze, Nodar. PÄIKE.
Gruusia keelest J. Bedia 40 1977

Dürrenmatt, Friedrich. ROMULUS SUUR.
Saksa keelest A. Tungal 39 1968

Dürrenmatt, Friedrich. TÕOTUS.
Saksa keelest A. Toomaspoeg 25/26 1967

EESTIMAA KUKULIND EHK LÕBU LAULIK.
Koostanud Ü. Tedre 18/19 1972

Ehin, Andres. UKS LAGENDIKUL 1 1972

Ehrenburg, Ilja. JULIO JURENITO.
Vene keelest L. Hiedel . . . . 20—23 1972

Ekström, Margareta. KALLALETUNG.
Rootsi keelest A. Ravel 3 1967

Eliot, Thomas Stearns. VALIK ESSEID.
Koostanud J. Rähesoo. Inglise keelest J. Rähesoo ja J. Kaplinski 20/21 1973

Enno, Ernst. MINU SÕBRAD 36 1973

Espriu, Salvador. LABÜRINDI LÕPP.
Valinud ja katalaani keelest tõlkinud A. Kaalep ja J. Talvet 36 1977

Ezera, Regīna. ZOOLOOGILISED NOVELLID.
Läti keelest V. Helde 25/26 1977

Ezeriņš, Janis. SALAKAUBAVEDAJA.
Läti keelest V. Helde 27 1968

Eysenck, H. J. TUNNE OMA VÕIMEID.
Inglise keelest P. Kees . . . . 32—34 1972

Fagerberg, Sven. VALGEKS VÕÕBATUD SÜDA.
Rootsi keelest A. Ravel . . . . 37—39 1974

Faulkner, William. ISAAC MCCASLINI LUGU.
Inglise keelest J. Rähesoo . . . . 27—30 1974

Faulkner, William. KUI MA OLIN SUREMAS.
Inglise keelest J. Rähesoo . . . . 45—47 1971

Feiffer, Jules. KARMUELLA-ARMUELLA JA NUNNU.
Inglise keelest U. Laht 1/2 1967

Filipowicz, Kornel. ANTIKANGELASE PÄEVIK.
Poola keelest N. Kaplinski 44 1966

Ford, Corey. MÕTLEMISE ÕPETUS.
Inglise keelest L. Võhandu 37 1966

France, Anatole. CRAINQUEBILLE.
Koostanud O. Ojamaa 15 1974

France (?), Anatole. ROOSIPUUMÖÖBEL.
Ungari keelest E. Hiedel 23 1967

Frayn, Michael. HOMMIKUPOOLIKU LÕPU POOLE.
Inglise keelest H. Tillemann . . . . 23—26 1971

Frayn, Michael. PLEKKMEHED.
Inglise keelest H. Tillemann 42/43 1967

Frisch, Max. DON JUAN EHK ARMASTUS GEOMEETRIA VASTU. ELULOOMÄNG.
Saksa keelest V. Kivilo ja H. Rajamets . . . 42—44 1969

Gandhi, Mahatma. MAAILM ON VÄSINUD VIHKAMAST.
Inglise keelest L. Mäll 41 1969

Gascar, Pierre. NAISED.
Prantsuse keelest I. Pullman 22 1976

Gelman, Aleksandr. TAGASISIDE.
Vene keelest J. Ojamaa 41/42 1978

Gide, André. HALVASTI AHELDATUD PROMETHEUS.
Prantsuse keelest J. Kaplinski 46 1969

Giraudoux, Jean. TROOJA SÕDA EI TULE.
Prantsuse keelest A. Pärsimägi 16/17 1972

Goethe, Johann Wolfgang. AFORISME.
Valinud ja tõlkinud M. Hint 33 1974

Golding, William. VABA LANGEMINE.
Inglise keelest H. Rajandi . . . . 30—33 1969

Gómez de la Serna, Ramon. GREGERIIAD.
Valinud ja hispaania keelest tõlkinud J. Talvet . 2 1974

Granauskas, Romualdas. LOOJANGUVANA.
Leedu keelest M. Loodus 26 1976

Granin, Daniil. KAKS LUGU.
Vene keelest H.-K. Hellat ja A. Jaaksoo . . . 15 1972

Granin, Daniil. NIMEKAIM.
Vene keelest H. Luik 12/13 1978

Granin, Daniil. VIHM VÕÕRAS LINNAS.
Vene keelest H. Luik 3 1974

Grigorjan, Vahagn. LUKKUPANDUD TUBA.
Armeenia keelest A. Jaaksoo 39 1978

Grillparzer, Franz. VAENE MÄNGUMEES.
Saksa keelest O. Kuningas 34 1969

Grossman, Vassili. MÕNED KURVAD PÄEVAD.
Vene keelest D. Vaarandi 31 1967

Grušas, Juozas. ANUPRAS KUKKUS KÕRGELT.
Leedu keelest M. Loodus 18 1971

Gutsalo, Jevgen. BELLE PARISIENNE.
Ukraina keelest E. Mälgand ja H. Rajamets . . 11 1969

Gütersloh, Albert Paris. AUSTRIA-ELAMUS.
Saksa keelest A. Kaalep 40 1972

Gyllensten, Lars. SOKRATESE SURM.
Rootsi keelest A. Ravel . . . . 31—33 1970

Haanpää, Pentti. ÜHEKSA MEHE SAAPAD.
Soome keelest H. Lepik 35/36 1972

Haava, Anna. VÄIKESED PILDID EESTIST . . 11 1972

Haavikko, Paavo. ISIKLIKUD ASJAD.
Soome keelest H. Lepik 21/22 1967

Haavikko, Paavo. NELITEIST VALITSEJAT. RÄÄ-

Nesin, Aziz. HULL PÄÄSES LAHTI. *Türgi keelest L. Seppel*	43	1968
Nossack, Hans Erich. LÜLITUSLAUD. *Saksa keelest A. Kaalep*	44	1968
NÄRVITRÜKK. Joel Sanga, Jüri Üdi, Toomas Liivi ja Johnny B. Isotamme luulet	17	1971
Oates, Joyce Carol. NELI SUVE. *Inglise keelest K. Kaer ja K. Tigane*	46/47	1977
Oks, Jaan. VAEVADEMAA	8—10	1967
Oksanen, Aulikki. KIRSIVARGAD. *Soome keelest A. Paikre*	6	1978
Oleša, Juri. KADEDUS. *Vene keelest A. Ehin*	2/3	1971
Olli. KUI SIMSON OLNUKS SOOMLANE. *Soome keelest H. Lepik*	8—10	1969
O'Neill, Eugene. PIKK PÄEVATEE KAOB ÖÖSSE. *Inglise keelest M. Nurme*	7/8	1972
Osborne, John. LUTHER. *Inglise keelest M. Klaassen*	42	1971
Óskar, Jón. MINU NÄGU JA SINU NÄGU. *Islandi keelest A. Alas*	48	1976
Paikre, Ants. KIRJELDAMATU, ASENDAMATU	49	1976
Paine, Ralph D. KADUNUD LAEVAD. *Inglise keelest A. Hint ja H. Sergo*	30	1967
PAPPA JANNSENI POSTIPAUNAST. *Koostanud P. Rummo*	18/19	1969
Pavel, Ota. ILUSATE SOKKUDE SURM, *Tšehhi keelest L. Metsar*	16	1974
Pelto-Timperi, Kristiina. SIRELISURU. *Soome keelest T. Niit*	35	1974
Pennanen, Eila. SALADUS. *Soome keelest L. Sirp*	43	1976
Penzoldt, Ernst. SQUIRREL. *Saksa keelest H. Silvet*	48/49	1970
Perec, Georges. ASJAD. *Prantsuse keelest L.-M. Kask*	8	1968
Pervik, Aino. UNIMETSADES	49	1977
Pessoa, Fernando. AUTOPSÜHHOGRAAFIA. *Portugali keelest A. Kaalep*	1/2	1973
Peter, Laurence J. ja Hull, Raymond. PETERI PRINTSIIP. *Inglise keelest H. Rajandi*	29—31	1972
Petiška, Eduard. GOLEM. *Tšehhi keelest L. Metsar*	20/21	1970
Pinter, Harold. SÜNNIPÄEVAPIDU. *Inglise keelest J. Sang*	2	1970
Pirandello, Luigi. HEINRICH IV. *Itaalia keelest A. Kurtna*	42/43	1974
Pirandello, Luigi. ÜKS, EI ÜHTKI, TUHAT TÜKKI. *Itaalia keelest A. Kurtna*	47/48	1967
Platonov, Andrei. DŽAN. *Vene keelest J. Sang*	25/26	1973
Platonov, Andrei. GRADOVI LINN. *Vene keelest V. Reiman*	3	1969
Plenzdorf, Ulrich. NOORE W. UUED KANNATUSED. *Saksa keelest R. Tasa*	15/16	1976
Pocius, Algirdas. HOMMIKUL, KUI VAEVAS UNI. *Leedu keelest M. Loodus*	35	1977
Poe, Edgar Allan. KAEV JA PENDEL. *Inglise keelest J. Aavik*	22/23	1970
Pulatov, Timur. VALDUSED. *Vene keelest M. Varik*	38	1978
Puškin, Aleksandr. LUULET. *Vene keelest K. Kangur*	21	1974
Pödder, Maximilian. BOB ELLERHEIN	7/8	1977
Põldmäe, Asta. ME	1	1977
Pärna, Nikolai. RÜTM, ELU JA LOOMING. *Vene keelest T. Orav*	50/51	1978
Radičkov, Jordan. PÜSSIROHUAABITS. *Bulgaaria keelest A. Kurtna*	9/10	1978
Rasputin, Valentin. VIIMNE TÄRMIN. *Vene keelest P. Mõtsküla*	47—49	1972
Remsujev, Olev. HOMNE KARIKAKAR	10/11	1976
Ribillard, Jean. ISAND M'SAUDI ELU JA MÕTTED. *Esperanto keelest H. Sepamaa*	41/42	1968
Ristikivi, Karl. IMEDE SAAR	27—30	1966
Różewicz, Tadeusz. KARTOTEEK. VEIDER VANAKE. *Poola keelest A. Kurtna*	12/13	1973
Rummo, Paul-Eerik. LUMEVALGUS... LUMEPIMEDUS	22/23	1966
Rummo, Paul-Eerik. TUHKATRIINUMÄNG	7	1969
Runnel, Hando. AVALIKUD LAULUD	27	1970
Runnel, Hando. LAULURAAMAT EHK MÕÕGANEELAJA EHK KURBADE KAITSEKS	41/42	1972
Runnel, Hando. MÕRU NING MÖÖDUJA	14	1976
RUNO RADADEL. Nõukogude Karjala luulet. *Koostanud ja soome keelest tõlkinud E. Lättemäe*	32	1974
Saaber, Kalju. MEES, NAINE JA BERNHARDIIN	18	1978
Saal, Andres. VAMBOLA	17—20	1976
Saat, Mari. KATASTROOF	22	1973
Sachs, Nelly. EELI. *Saksa keelest J. Kaplinski*	52	1971
Saja, Kazys. POLÜGLOTT. ABSTINENT. MANIAKK. *Leedu keelest M. Loodus*	31/32	1973
Salinger, Jerôme David. PARIM PÄEV BANAANIKALA PÜÜGIKS. *Inglise keelest V. Raud*	3	1966
Saluri, Rein. KÜLALISED	44	1974

Toimetaja J. Ojamaa

Toimetuse aadress: 200 001 Tallinn, Harju tn. 1, tel. 449-254; 440-782.

Trükkida antud 27. XI 1978. Trükiarv 23 000. Kamski Paberivabriku trükipaber nr. 2, 84×108, $^1/_{32}$. Trükipoognaid 3,0. Formaadile 60×90 kohaldatud trükipoognaid 5,04. Arvestuspoognaid 4,74. Tellimuse nr. 3972. EKP Keskkomitee Kirjastuse trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.

Hind 10 kop.

На эстонском языке

Библиотека «Looминг» № 52 (1100) 1978

Издательство «Периодика»

Висенте Алейксандре
ИСТОРИЯ СЕРДЦА
Перевод с испанского